

TRES CONCILIS, TRES MODELS D'ESGLÉSIA I TRES ESTILS SINODALS

JOSEP AMENGUAL I BATLE, M.SS.CC.

Tot i que, des de la restauració del bisbat de Mallorca hi hagi hagut una sèrie nodrida de concilis generals, hem de reconèixer que per a la història dels sínodes mallorquins solament són tres els que hi han incidit. Se tracta dels concilis del Laterà IV (1215), de Trento (1545-1563) i el Vaticà II (1962-1965). Són concilis amb unes pretensions que abasten la vida general de l'Església, amb contextos força diferenciats, no just per la distància cronològica, sinó, sobre tot, per la mentalitat subjacent.

Una aproximació a la història dels sínodes de Mallorca.

1.- La sinodalitat de l'Església origen dels sínodes

Els concilis i sínodes tenen l'arrel en el Nou Testament, amb l'anomenat Concili de Jerusalem (Fets 15,6-29).¹ El terme sínode té les arrels gregues i el podríem traduir lliurement dient que vol dir fer camí junts, plegats. De fet el terme església, que té una provenença semblant, ens fa veure que els cristians l'adoptaren perquè expressava dues coses a la vegada, reunir-se, és a dir, fer sínode, i ser comunitat. Evidentment, la comunitat existeix en la mesura que hi ha un objectiu comú, uns vincles que comprometen els seus membres i uns mitjans assequibles a tots, dins una igualtat fonamental.

Per això, els cristians tenen una necessitat, més que un manament, de reunir-se, sobre tot en les celebracions que els són característiques, com són les sacramentals, i sobre tot la de l'eucaristia dominical.

Però hi ha aspectes doctrinals, qüestions de funcionament, discussions bàsiques sobre el nucli cristià, noves situacions, la missió, etc., que no es resolen en les celebracions litúrgiques. Per tal d'arribar a postures comunes, sorgí la pràctica sinodal, l'exemplar de la qual, com hem dit, té arrels apostòliques.

---

¹ Vegeu Gerardo SÁNCHEZ MIELGO: "La asambleas del Nuevo Testamento, modelo bíblico para los sínodos de la Iglesia", *Los sínodos diocesanos del pueblo de Dios. Actas del V Simposio de Teología Histórica. (24-26 de octubre 1988)*, (Facultad de Teología San Vicente Ferrer. Series Valentina, XXIII), Valencia, 1988, 115-157.

En conseqüència, la sinodalitat de l'Església s'exercí des de l'antiguitat. I podem dir que la seva decadència és pròpia dels temps moderns, des de que la centralització de l'Església llatina ha crescut i des de que els reis absoluts els temeren, i també els obstaculitzaren amb el seu contradictori intervencionisme els liberals decimonònics. Però es pogué celebrar en dos règims tan diferents, com el de la II República i el franquisme. De tota manera, no deixa de ser una paradoxa que, com més possibilitats hi ha per poder-se reunir, menys hagin estat les convocatòries sinodals. Vora les causes polítiques, que sorprenentment emergeixen en temps més recents, quan la llibertat religiosa s'anava besllumant, hi ha una eclesiologia subjacent, que es la que tendeix a la piramidalitat. Hom tindrà dificultat en prendre amb seriositat una assemblea simplement consultiva, sobre tot si l'estil amb la qual se convoca es expressament piramidal. Vegeu, més endavant, com ho va recalcar el bisbe Josep Miralles, que en el seu sínode parla tan bé del Poble de Déu.

Però, retornant als començaments, seguint la lògica de l'estructura comunitària de l'Església, a diferència del que hom pensa sovint, ja abans de què Constantí acordàs la llibertat a l'Església Catòlica els bisbes es reunien. Àfrica del Nord, des d'on possiblement arribaren els primers cristians de les Balears, n'és una mostra clara.

A la Hispània, a una data imprecisa del primer decenni del s. IV, en temps de Dioclecià, se va reunir el sínode d'Illiberri o Granada, molt conegut. Amb la tolerància oficial de què va gaudir l'Església a partir de l'any 311, les reunions pogueren fer-se sense entrebancs. Fins i tot Constantí va posar al servei dels bisbes els correus de l'imperi, per a aquestes reunions, particularment per al primer concili ecumènic de Nicea, de l'any 325. Sembla que el primer sínode diocesà va ser el d'Auxerre, a les Gàl·lies, l'any 585.

2.- La norma jurídica estableix la reunió anual del sínode provincial i del diocesà

Si per raons de brevetat botam fins a ben entrada l'Edat Mitjana, ens trobam que quan l'Occident entra per vies de consolidació, el concili del Laterà IV, de l'any 1215, va donar les primeres prescripcions generals sobre la celebració anual dels sínodes provincial i diocesà, amb el constitució n.º 6.² A partir d'aquesta època la participació laical, tot i que havia estat molt reduïda, va desaparèixer.³ Recordem una dada molt anterior, del XVII concili de Toledo (694). En el seu cànon primer va determinar el que segueix: *creim oportú establir que, al començament de qualsevol assemblea, durant tres dies dedicats al dejuni, se tracti entre ells [bisbes], sense la presència de cap seglar, del misteri de la Sma. Trinitat i d'altres coses espirituals i de l'esmena dels costums episcopals [...].*⁴ És a dir, els laics ja eren considerats com incompetents en les matèries teològiques i d'espiritualitat.

² *Conciliorum Oecumenicorum Decreta*, ed. J. ALBERIGO, J. A. DOSSETTI, P-P JOANNOU, Claudio LEONARDI, P. PRODI, H. JEDIN, Bologna ³, 1973, 236-237.

³ Willibald M. PLÖCHL: *Storia del diritto canonico. II: Il diritto canonico della civiltà occidentale 1055-1517*, Milano, 1963, 132-133.

⁴ J. VIVES i col·laboradors: *Concilios visigóticos e hispano-romanos*. (CSIC), Barcelona-Madrid, 1963, 528.

Tenien dret a participar en aquestes assemblees els abats, els prelats, els canonges i el clergat del bisbat. Però la tendència predominant va ser la d'eliminar la participació dels clergues que no tenien cura pastoral directa.

Els sínodes se manifestaren com assemblees de caràcter consultiu per al bisbe, que era el ver legislador. També, a partir l'època que ens pertoca, aquestes reunions varen servir per estendre el dret canònic en la forma que s'usava a Roma, de manera que altres tradicions o formes jurídiques força antigues i igualment legítimes anaren reculant.

De tota manera el sínode era un fòrum en el qual la possibilitat de que els participants s'expressassin amb certa llibertat sempre es mantenia, tot i que depenia de l'estil del bisbe convocant. També la participació depenia de la temàtica, que solia contemplar la disciplina eclesiàstica en general, la rectitud de la doctrina, els costums, els sagraments, la col·lació dels beneficis i, des del concili IV del Laterà ja esmentat, es fa imprescindible la regulació de la presència dels jueus. Després de les constitucions 65 i 66, que condemnen les pràctiques d'usura dels bisbes i dels clergues, en segueixen tres sobre l'usura dels jueus, sobre la necessitat que aquests es distingeixin pel seu vestit i finalment se'ls prohibeix l'exercici de funcions públiques. La constitució 70 prohibeix les pràctiques jueves als conversos.⁵ Com hom pot veure, els primers sínodes mallorquins foren poc originals, en aquest sentit. Val a dir, que la seva disciplina s'inspirava en la que era comuna a les normes d'altres sínodes diocesans del s. XIII.

Així uns dels vestigis de la col·legialitat de l'Església, com és ara la reunió dels sínodes diocesans, va perdurar durant l'Edat Mitjana, resistint al centralisme romà i diocesà. Aquesta herència jurídica medieval se va confirmar en el concili de Trento, que manà també que cada tres anys es reunissin els concilis de les províncies eclesiàstiques.⁶

La decadència va afectar als sínodes diocesans. Sembla que hi hagué una mena de desobediència tàcita i consentida per l'autoritat eclesiàstica.

Entre els participants per dret hi trobam els canonges. Segons els estatuts establerts pel Capítol i el Vicari General del bisbe Lluís de Prades, i sancionats pel papa Martí V el dia 16 de juny de 1422, els canonges no podien ser sinó nobles, o graduats universitaris, car les finances de l'Església eren precàries i s'havien de remeiar amb el poder i saber dels capitulars.⁷ Aquest classisme clerical se detecten els llinatges que llegim a les llistes parcials o completes dels capitulars de diverses èpoques;⁸ fins i tot hi ha una certa transmissió

---

⁵ *Conciliorum*, 265-266.

⁶ *Conciliorum*, 761.

⁷ Jaime VILLANUEVA: *Viage Literario à las Iglesias de España: XXII:- Viage à Mallorca*, Madrid, 1852, 53-54.

⁸ Enric FAJARNÉS TUR: "Población eclesiástica de la ciudad de Palma en 1720", *BSAL*, 6, 1896, 334. I als diversos sínodes.

familiar de càrrecs.⁹ Altres participants eren els rectors, que si ho eren de parròquies grans també solien pertànyer als estaments més poderosos de la societat. No oblidem que hi ha fonament quan els sínodes prohibeixen que els clergues facin de mercaders. Per això, no podem parlar simplement d'una participació, diguem-ne democràtica, del clergat als sínodes, sinó és amb reserves i sense aplicar anacrònicament els criteris actuals. Els sinodals ja anaven, en bona part, segons l'estratificació que generalment hi havia en l'accés a molts de càrrecs.

3.- Els sínodes mallorquins

3.0 Tres concilis encunyen el tarannà dels sínodes de Mallorca

El concili del Laterà IV (1215) se va reunir quan s'afermava la incipient societat burgesa; la cristiandat se revestia dels seus trets més característics, les tres religions monoteistes vivien enfrontades, però no s'havia arribat al règim de la intransigència. Sorgien els ordes mendicants, amb el seu estil itinerant, que serviren de vehicle per a les pretensions centralitzadores de la seu romana. No haurien passat quinze anys, i l'Església restauraria la seva presència a Mallorca, no amb els trets tardo-romans, sinó amb els de la Cristiandat.

El Laterà IV, al bell mig de l'efervescència dels albigesos, ha d'introduir reformes en la predicació, i ha de vetllar per la puresa de la doctrina. S'implanta l'obligació de la confessió i comunió anual, se restringeix la pràctica del matrimoni clandestí. Se reformen els costums dels clergues, l'hàbit, les pràctiques comercials, portar armes, concubinat, etc..

L'excedent de personal eclesiàstic obliga a posar ordre i fins i tot s'arribarà a establir un funcionament pastoral basat en exclusives dels rectors, pel que fa la confessió i comunió pasquals, en termes semblants a les exclusives dels gremis.

La puixança de la clerecia i les pretensions dels càtars i albigesos per implantar la predicació laical, provoca una major clericalització de l'Església.

Se regula la possessió d'esclaus en general. Els eclesiàstics consideren que han d'emetre directrius d'ordre econòmic, sobre els documents de propietat, la possessió i restitució, la usura, etc. D'aquí s'entra directament en la regulació de la convivència amb la minoria jueva, que és poderosa econòmicament. Els laics comencen a tenir un grau superior de cultura i s'especialitzen en el comerç, per la qual cosa hi ha uns nous plantejaments en les

⁹ P. DE MONTANER: *Una conspiración felipista: Mallorca, 1711*, Palma de Mallorca, 1990, 83, on diu: "Las listas de canónigos demuestran que pertenecían en su totalidad a familias de nobles, caballeros, ciudadanos militares y ricos mercaderes". Completa aquest punt amb la nota 13 de la 200, on, abans de donar els noms, escriu: "Interesa consignar la sucesión de los cargos como por juro de heredad en algunas familias".

relacions clergue-laic. Esmentam solament aquells trets que d'una o altra manera incidiran en els sínodes mallorquins.

El concili de Trento es veurà de bell nou constret a rellançar la formació del poble cristià. L'humanisme i l'ús de les llengües vernacles reivindicat per Luter, així com la generalització de la impremta obligaran a renovar la predicació, com havia proposat el Laterà IV, mogut pels càtars, però ara s'ha d'afegir l'explicació i l'aprenentatge del catecisme, en llengua vernacle. L'avenç sobre l'Edat Mitjana serà espectacular. És l'època d'una certa escolarització, en mans quasi sempre de la clerecia i dels nous ordes religiosos. Els costums dels clergues s'hauran de renovar, començant per residir on tenen el benefici. La legislació sobre els beneficis esdevindrà complicada com una tela d'aranya.

L'excés del personal eclesiàstic no arribarà a posar-se al servei d'un projecte pastoral; els conflictes clericals se perpetuaven. Aquestes dissensions són característics d'una època en la qual els estaments eclesiàstics tenien la sensació que el món era seu. Era la seguretat que donava l'època de la cristiandat. Els concilis i sínodes malevejaven promoure la concòrdia, però les bregues clericals no arribaven a qüestions transcendents.

La celebració sacramental continuarà essent considerada com una administració, per la qual cosa se perpetuarà la forma de tractar-la en clau de poder, que exigeix l'exclusiva més que la qualitat. El culte creixerà, sobre tot en l'adoració de l'eucaristia, com a resposta als protestants. Els sínodes se desentendran dels jueus, perquè paral·lelament ja hi ha el sistema coercitiu de la Inquisició. L'absència d'impuls missioner a Trento se reflectirà en els sínodes, que ignoraran les noves esglésies que sorgeixen a altres continents, especialment a Amèrica, amb els esforços de centenars de mallorquins, fins i tot abans que al Regne de Mallorca li fos concedida la possibilitat de comerciar amb el Nou Món.

El concili Vaticà II volgué ésser pastoral en sentit profund i global, de manera que l'eclesiologia se va edificar sobre el baptisme, incloent el ministeri. Volgué ser ecumènic, posant les bases per parlar amb les persones, per parlar amb els pobles com a comunitats amb drets col·lectius reconeguts, per créixer dins totes les cultures i per atansar-se a totes les religions. Fins i tot es va donar la passa de considerar els ateu amb el respecte que mereix tota persona humana que, en definitiva, mai no deixa de ser una imatge de Déu, que per als cristians és Pare, Fill i Esperit.

No ens detindrem en aquest punt, perquè la història del sínode de Mallorca de 1998.1999 se viu i encara no s'escriu. El seu estil se perfila.

3.1 Des de la restauració del bisbat de Mallorca (1237) al concili de Trento

És ben sabut que el bisbat de Mallorca, restablert just una trentena d'anys després del concili Laterà IV, va ser declarat exempt, és a dir, no el varen subjectar a cap bisbe metropolità. De fet, cap seu metropolitana podia al·legar una tradició antiga, per exigir que el nou bisbat illenc entràs dins el seu espai eclesiàstic, car l'evolució de l'organització eclesiàstica a l'època tardo-romana no havia arribat a consolidar-se prou a la Hispània, de manera que afectàs a les Balears.

L'ocupació vàndala no facilità que les Balears tinguessin una vinculació eclesiàstica de tipus jurídic amb altres seus.

La línia històrica pròpia de les illes les apartà del que succeïa a la Península, per la qual cosa fins avui queda privat de tot suport històric pretendre qualsevol vinculació metropolitana de les Balears, que en tot cas hauria estat amb Tarragona, seguint la força que tenia l'haver estat englobades civilment en la Tarraconense fins que, dins el segle IV, fou constituïda la província romana de les Illes Balears.¹⁰ Aquesta situació basta per explicar que les esglésies de les Balears no participassin a cap tipus d'assemblees conciliars o sinodals de l'antiguitat,¹¹ ni de l'edat mitjana, com ja va observar Jaume Villanueva.¹² L'exempció del bisbat de Mallorca va dependre més de l'impuls centralitzador que venia de Roma, que dels problemes que hi hagué en la seva dotació, com a entitat beneficent.¹³

3.1.1 Els concilis de la província valentina i els bisbes de Mallorca

Ara bé, atès que des de finals del s. XV el bisbat de Mallorca, l'any 1492, havia estat incorporat a la província eclesiàstica de València, li atenyia també la prescripció del Laterà IV, més tard renovada pel concili de Trento, però amb periodicitat triennal, de participar en els concilis provincials, convocats en el nostre cas pel metropolità de València. Sabem que se va convocar el concili provincial de 1495, però no consta que se reunís. Sabem que en lloc del bisbe absentista de Mallorca Rodrigo Sánchez de Mercado va participar en el concili provincial de l'any 1517 el vicari general Arnau Albertí.¹⁴

¹⁰ J. AMENGUAL BATLE: *Orígens del Cristianisme a les Balears i el seu desenvolupament fins a l'època musulmana*, II, (Els Treballs i els Dies 36), Mallorca, 1992, 413-438, donam un repàs prou ample sobre aquestes qüestions.

¹¹ Com vaig assenyalar fa poc, no trob explicació al fet que s'esmentin els concilis de Toledo a un article sobre l'església a Mallorca, com és el de José Luis GONZÁLEZ-NOVALÍN: "Mallorca", a *Lexikon für Theologie und Kirche*, 63, 1997, 1250, cf. "Per a una clarificació dels aspectes discutits en la història del cristianisme a Mallorca i la creació de les parròquies al s. XIII", *Lluc*, 78, n.º 805, 1998, 22, nota 11.

¹² Jaime VILLANUEVA: *Viage Literario à las Iglesias de España: XXI: Viage à Mallorca*, Madrid, 1851, 58.

¹³ Vegeu "Per a una clarificació", 15.

¹⁴ Jaime VILLANUEVA: *Viage*, XXII, 100, amb la carta del vicari general de València, del dia 8 de setembre de 1517, adreçada al Capítol de la Seu de Mallorca, cf. *Ibid.*, 267-268.

Immediatament després del concili de Trento es va reunir un concili provincial, l'any 1565, en temps del bisbe de Arnedo,¹⁵ que hi va participar. Al s. XVII trobam vestigis de les seves decisions als sínodes mallorquins.¹⁶ El darrer concili d'aquesta província eclesiàstica tingué lloc el 1889 i va comptar amb la presència del bisbe Jacinto M^a. Cervera y Cervera.

Com se dedueix del que hem dit anteriorment, hem d'esperar a la restauració del bisbat de Mallorca per iniciar la història dels sínodes mallorquins.

3.1.2 Els sínodes anuals

El primer bisbe de Mallorca de la restauració és també el primer que va reunir els primers sínodes, tot i que no sabem quin any ni amb quins objectius començaren. Ara bé, no hi ha dubte que els sínodes se succeïen amb certa regularitat, com deduïm d'una constitució del bisbe Ponç de Jardí, de l'any 1298, que al·ludeix a les constitucions que promulgaven aquelles assemblees.¹⁷ També procedeix de la mateixa manera el bisbe Guillem de Vilanova, a una constitució que va donar amb el Capítol, dia 4 d'agost de 1305.¹⁸

Si seguim Villanueva, ens assabentam que a la *Consuetudine de tempore* de mitjan s. XIV, els sínodes se celebraven anualment, tot seguint la norma del Laterà IV. La data de la celebració en un principi devia ser irregular, com veurem més endavant. Però arribà a tenir un cert grau de regularitat, i fins i tot hi ha una data ja prevista amb preferència sobre altres, que és el divendres després del diumenge *in albis* o de l'Àngel. El bisbe Pere Cima, l'any 1385, va establir que el sínode duraria dos dies en lloc d'un, per això s'avançaria el seu començament al dijous.¹⁹ L'objectiu del sínode s'expressa en l'exhortació que havia de fer el

¹⁵ Guillermo PONS: "La cura de almas y la vida cristiana del pueblo de Mallorca bajo el pontificado de don Juan Vich y Manrique de Lara (1573-1604)", *Anthologica Annua*, XVIII, 1971, 479.

¹⁶ Una petja d'aquest concili se troba als *Edictes Generals* del bisbe Joan Vic i Manrique, Mallorca 1598, n.º. 20, s. p., on prohibeix les misses de St. Amador i a Diego ESCOLANO: *Synodaliū Constitutionum episcopatus, sive Dioecesis Maioricensis. Per Illustrissimum, et Reverendissimum Dominum D. Didacum Escolano, Dei, et Apostolicae Sedis gratia, eiusdem Dioecesis Episcopum; in Dioecesana Synodo, Apud Cathedralem Ecclesiam celebrata, conditarum, et promulgatarum. Anno Salutis sexcentessimo quinquagesimo nono supra [sic] millesimum, Matriti, Ex Typographia Dominici Garcia Morras. Anno 1660, 8 + 745 + 50 pp., d'index sense numerar, 4.º, 129 i 130, sobre l'edat a partir de la qual els infants s'han de confessar i sobre el registre que s'ha de dur dels que es confessen per a Pasqua. Pere D'ALAGÓ: *Leges Synodales Episcopatus Statutae, et Promulgatae in Synodo, Dioecesana quam in sua Cathedrali Ecclesia celebravit, Illustrissimus, et Reverendis[simus] Dominus D. Petrus de Alagon, Archiepiscopus Episcopus Maioricensis*, Anno 1692, Maioricae, Apud Michael Capó Typographum, 159, 222, 272, 273, 283, 284, 285, cf. Les observacions de Marià AGUILÓ FUSTER: *Catálogo de obras en lengua catalana impresas desde 1474 hasta 1860*, Madrid, 1923, (repr. Barcelona-Sueca, 1977), n.º. 225, 144, nota 1. La descripció dels dos sínodes la trobareu a Francisco CANTELAR RODRÍGUEZ: *Colección sinodal "Lamberto de Echevarría"*, *Catálogo*, (Biblioteca Salmanticensis. Estudios 30), Salamanca, 1980, ns. 522 i 523, 245-246 i 246, respectivament.*

¹⁷ Jaime VILLANUEVA: *Viage*, XXII, 167: [...] *seu alios ludos in constitutionibus synodalibus quocumque modo prohibitos*. A la p. 168, l'autor esmenta una constitució del 4 d'agost de 1305, segons la qual el bisbe Guillem de Vilanova confirma constitucions sinodals, que acorden la llibertat de testar dels clergues. Vegeu l'ordre que es seguia en la celebració, segons la nota següent.

¹⁸ Jaime VILLANUEVA: *Viage*, XXII, 168, cf. el tom XXI, 164.

¹⁹ Jaime VILLANUEVA: *Viage*, XXII, 164 i *De celebratione Synodi in ecclesia Maioricensi*, 275-278; Antoni PONS: "Fray Pedro Cima, décimo obispo de Mallorca (1378-1390)", *BSAL*, 15, 1915, 307-308.

bisbe o, en la seva absència, el Vicari general: seguir els bons costums, l'hospitalitat, es recomanava la sol·licitud pastoral, i s'havien de publicar, seguidament, les noves constitucions.

Hi eren convocats els canonges i els rectors. Per bona sort ens ha arribat l'ordre segons els qual eren cridats els rectors de les parròquies, amb la qual cosa sabem el nombre exacte de les que hi havia un segle i mig després de la restauració.²⁰ No hi ha cap vestigi de la presència dels laics.

3.1.3 El bisbe Ramon de Torrella (1237-1266) i el primer sínode mallorquí

Ara per ara, la història sinodal mallorquina comença amb el sínode que el bisbe Ramon de Torrella va convocar i reunir l'any 1250; però no en sabem res més, per ara.²¹ Villanueva, amb bon sentit, anota que no degué ser el primer que va reunir.

3.1.4 Els primers sínodes atribuïts al bisbe de Morella són els darrers del bisbe de Torrella?

El bisbe Pere de Morella (1266-1282) va celebrar diversos sínodes, dels quals ens han arribat bastantes determinacions. Les esmentam com les va publicar Mateu Nebot.²² Ara bé, creim que com a hipòtesi, mentre no tinguem una edició crítica dels textos, podem contribuir a una clarificació de la història sinodal mallorquina amb una nova assignació dels textos.

3.1.4. 1 Un sínode del bisbe Torrella de data desconeguda?

El primer text dels sínodes del bisbe de Morella, que publica Nebot, comença a la p. 195 i ens sembla que acaba a la p. 297, amb les determinacions sobre els jueus. Seguiria un esquema inspirat en el Laterà IV. L'assemblea s'hauria reunit en una data que desconeixem.

Les determinacions d'aquest sínode, tot obeint el c. 21 del Laterà IV, comencen per manar la confessió. Com indica Tertul·lià, és la taula de salvació, després del baptisme.²³ Se legislen els minuciosos detalls de la confessió anual a la parròquia. Tota la casuística de

²⁰ Jaime VILLANUEVA: *Viage*, XXII, 164 i *De celebratione Synodi in ecclesia Maioricensi*, 275-277. La llista la reproduïxen Pere XAMENA, Francesc RIERA: *Història de l'Església a Mallorca*, (Els Treballs i els Dies, 29), Mallorca, 1986, 81.

²¹ Guillermo TERRASA: *Episcopologio*: "De las cosas que el Illmo. D. Ramon de Torrella Obispo hizo en su Diócesis hasta su muerte.", editat per M. ROTGER, J. MIRALLES: "Biografía y cartulario del primer obispo de Mallorca", *BSAL*, 12, 1908, 236-237. Cf. VILLANUEVA: *Viage*, XXII, 165, reproduït a M. ROTGER, J. MIRALLES: "Biografía y cartulario del primer obispo de Mallorca", *BSAL*, 12, 1908, 239.

²² "El segundo obispo de Mallorca Don Pedro de Muredine (1266-1282). (Continuación. Apéndice B Transcripción de los sínodos del Pontificado de D. Pedro de Muredine", *BSAL*, 13, 1911, 195-197; 218-220; 238-240; 252-254; 267-269; 295-297; 316-318; 333-336. Citarem indicant solament la pàgina d'aquesta publicació.

²³ *De pudicitia*, 4. És un text clàssic.

l'entredit queda ben espinzellada. Se tracta d'una altra manifestació de la cristiandat. Se considera com a cosa bàsica per al perdó, el que qui ha robat restitueixi.²⁴ La minuciositat de les prescripcions feia que a vegades no es poguessin acomplir, per això se consideren les excepcions en cas de malaltia greu.²⁵

Una prescripció interessant sobre la conservació de l'eucaristia és la que se refereix a la seva renovació setmanal.²⁶ Aquesta norma se renovarà, fins i tot l'any 1691.²⁷ Un altre indici de la clericalització el trobam en el fet que solament en cas extrem el diaca pot portar el combregar als malalts.²⁸ El respecte a l'eucaristia va conduir a que els preveres havien de donar un poc de vi als qui havien combregat, per tal que se previngués contra tota profanació.²⁹ Es repeteix la reserva del Laterà IV (c. 21)³⁰ sobre la comunió Pascual, si el confessor troba que un cristià no ha de combregar.³¹

Com succeeix encara ara a les esglésies novelles, la unció dels malalts aleshores a Mallorca gairebé no s'havia celebrada, per la qual cosa mana el sínode que se recobri aquest sacrament.³² La pastoral se centrava en les celebracions que tenien com a lloc el temple. També era important la comunió als malalts greus.

Passant a les normes per als preveres, veim que se regula la celebració de la missa, que no ha de ser abans de matines i prima. També se limiten els estipendis, de manera que els preveres no negociïn.³³ Els canonges han d'assistir a totes les hores si no volen quedar sancionats.³⁴ Ningú sense autorització episcopal podrà edificar lloc de culte amb altar.³⁵

L'elecció de sepultura, les deixes pies i altres qüestions col·laterals, mereixen una llarga atenció, i s'enumeren els casos en què s'ha de negar la sepultura eclesiàstica.³⁶

Seguint el que hem esmentat del Laterà IV, se regula el matrimoni, se prohibeix que es "fassen matrimonis amagats", s'enumeren els impediments, i se mana que hi hagi uns dies

---

24 195-197.
 25 197 i 218.
 26 219.
 27 Pere D'ALAGÓ: *Leges Synodales*, 1691, 73. Vegeu el títol complet a la nota 82.
 28 219.
 29 219.
 30 *Conciliorum*, 245.
 31 219.
 32 220.
 33 220.
 34 238.
 35 239.
 36 239, 352-353.

d'espera, per si algú al•lega motius perquè no se celebri. Són moltes les setmanes durant les quals no es poden celebrar núpries.³⁷

Acabat el tractament de la disciplina sacramental, les ordinations entren en el dret penal. Parla llargament de l'entredit i de l'excomunió en els seus diversos graus.³⁸ Amb fórmula solemne proclama la suspensió dels preveres, diaques, sotsdiaques i beneficiats que tenen concubines públicament.³⁹

Després d'esmentar altres penes, tot seguint el Laterà IV, entra al capítol sobre els jueus; però no segueix l'ordre dels canons conciliars, sinó que en primer lloc prohibeix que els jueus tinguin esclaus cristians.⁴⁰ No poden menjar carn públicament en quaresma, ni tampoc els cristians podran vendre a altres cristians carn que els jueus hauran rebutjada.⁴¹ Els cristians no podran menjar ni banyar-se amb els jueus.⁴²

Els esclaus sarraïns que es fan batiar abans han de ser observats, per descobrir la simulació, en cas de que existeixin pràctiques islàmiques. I, seguint la disciplina antiga, amb el baptisme, els esclaus dels cristians seguien essent-ho; en cavi, amb el baptisme quedaven lliures, si el seu amo era jueu o *altre*.⁴³ Aquest capítol acaba amb una precisió: per les terres i cases que els jueus hauran rebut dels cristians, hauran de seguir pagant delmes i primícies.⁴⁴ No era sinó aplicar el c. 67 del Laterà IV.⁴⁵

3.1.4.2 El darrer sínode del bisbe Torrella, 1266?

En l'edició de Mateu Nebot ens topam amb un problema de cronologia, irresoluble sense tenir a mà els textos, molt deteriorats, del Museu Diocesà de Mallorca.⁴⁶ El que s'ha considerat com a primer sínode del bisbe Pere de Morella, en el text imprès du la data que s'ha de resoldre en l'11 de març de 1266. Li segueix un document sobre els Rectors de les esglésies i sobre l'observança del deures beneficiats, datat el 8 de juny de 1266.

---

37 253.

38 254,267-268.

39 269.

40 296. Vegeu el concili de Narbona de 1227, c. 2; cf., Carl Joseph HEFELE: *Conciliengeschichte. Nach den Quellen bearbeitet*, V, Freiburg/B, 1863, 838 i el concili de Rouen, de 1231, c. 68, 898.

41 296. Vegeu una possible inspiració d'aquest canó al concili de Narbona de 1227, c. 3, cf., Joseph HEFELE: *Conciliengeschichte*, V, 838. Vegeu Antonio PONS: *Los judíos en el Reino de Mallorca durante los siglos XIII y XIV*, II, Palma de Mallorca, 1984, 124-125, que ha esmentat aquesta i les següents determinacions, i, com és corrent, les atribueix al bisbe Pere de Morella, però, ja hem indicat els nostres dubtes sobre aquesta atribució.

42 297.

43 297.

44 297.

45 *Conciliorum*, 265-266.

46 Cf. Gabriel SEGUÍ: "Sínodes de l'Església de Mallorca", *Butlletí Oficial del Bisbat de Mallorca. Església de Mallorca*, 121, 1981, 66.

Ara bé, o Mateu Nebot no pogué llegir bé la datació, com tampoc ho va fer a la constitució sinodal de 1269,⁴⁷ o si va llegir bé, el sínode de 1266 és el darrer de Ramon de Torrella, així com li pertany el document del 8 de juny esmentat, car no va morir fins al dia 11 de juny de 1266 i de Morella va ser elegit pels canonges entre el 6 i el 31 d'agost de 1266, si ens atenem a la manera de signar els documents. Efectivament, el 9 d'abril i el 6 d'agost d'aquest any el seu procurador signava d'aquesta manera: *Ego Bg. de Vilalta, procurator magistri P. de Muredine arch[idiac]oni et prepositi maioricensis subscribo.*⁴⁸ En canvi, el 31 d'agost llegim aquesta altra forma: *Ego Berengarius de Vilalta procurator magistri Petri de Muredine archidiaconi et prepositi et electi maioricensis subscribo.*⁴⁹ Es tracta d'una data anterior a la que conegué Villanueva.⁵⁰ Però no va ser consagrat pel papa Clement IV, fins a 12 d'octubre de 1266. Si això fos així, la *P* de l'encapçalament d'aquest darrer document: *Com a nos en .P.*, tal vegada s'hauria de convertir en una *R*. Quant al cas del sínode de 1269 s'ha de dir que el calendari romà no conegué cap *XX* kalendas, contra el que va escriure Nebot. El màxim va ser el *XIX*.

Hi hauria la possibilitat de que la datació s'hagués feta segons l'estil de l'Encarnació, com observa Llorenç Pérez Martínez.⁵¹ D'aquesta manera l'any començava el 25 de març. Si les coses fossin així, hi hauria la possibilitat d'atribuir a Pere de Morella el sínode de l'onze de març, que cauria a la fi de l'any de l'Encarnació 1266, que per a nosaltres seria l'onze març de 1267. Però no aconseguiríem donar-li la paternitat del decret esmentat amb data del 8 de juny del mateix any 1266.⁵² Atès que ni fins i tot quan s'empra la fórmula *ab Incarnatione Domini* és segur que hom s'hi atengui, molt menys hem de pensar que en el nostre cas sigui segur que hom va seguir aquest estil, car les dues datacions diuen així: *.V. Idus Marcii Anno domini M.CC.LXVI* i *.VI. ydus Junii Anno M.CC.LXVI*. Sense cap entusiasme ni interès ens inclinam per considerar que el sínode datat per Nebot com de l'11 de març, dijous de la quarta setmana de quaresma de 1266, és del bisbe Torrella. Però de lluny estant no podríem adduir més raó que una de conveniència, com és ara el fet que el sínode del bisbe de Morella, del 7 de març de 1269, també va coincidir en el dijous de la quarta setmana de quaresma. Altres raons de tipus cronològic aconsellen aquesta hipòtesi, si tots els elements que dona Nebot són correctes. Els susdit sínode no podria ser de 1267, perquè l'11 de març va caure en divendres de Tèmpores (= primera setmana de quaresma), ni del 1268, perquè aquella data era el tercer diumenge de quaresma. Els editors dels sínodes mallorquins ens ho resoldran.

47 335.

48 Cf. els documents 320 i 321 a Llorenç PÉREZ MARTÍNEZ, Baltasar COLL I TOMÀS: *Ramon de Torrelles primer bisbe de Mallorca. Documents – Biografies – Sepulcre*, Mallorca, 1988, 133-134.

49 Llorenç PÉREZ MARTÍNEZ, Baltasar COLL I TOMÀS: *Ramon de Torrelles*, document 322 del 31 d'agost de 1266, 11.

50 Jaime VILLANUEVA: *Viage*, XXI, 143, que no havia conegut aquest document, per la qual cosa es basava en el del 25 de setembre de 1266, cf. el n.º 323, a Llorenç PÉREZ MARTÍNEZ, Baltasar COLL I TOMÀS: *Ramon de Torrelles*, 135.

51 Llorenç PÉREZ MARTÍNEZ, Baltasar COLL I TOMÀS: *Ramon de Torrelles*, 10-11.

52 Tampoc veig que s'aclareixin gaire les coses seguint l'estil de l'Encarnació.

Com que abans l'esmentat editor publica unes llargues constitucions sinodals, que reflecteixen les preocupacions del concili Laterà IV, consideram que pertanyen a un sínode anterior al del que suposam de 1266. Les distingim d'aquest darrer sínode, perquè el text del suposat sínode de 1266 s'obri amb prescripcions sobre la vida dels clergues, que sol ser un tema inicial en les assemblees sinodals.

La primera norma pretén l'observança del celibat, de mode que els clergues que conviuen públicament amb dones seran expulsats del ministeri. Segueix prohibint la professió de mercaders, que era una temptació de l'època, així com se vol tallar amb la participació en les lluites entre els laics. També se retorna sobre el vestit dels clergues. No han de dur ni espases, ni llances, ni s'han de perdre per les tavernes, etc. Es prohibeix exercir càrrecs municipals,⁵³ en el moment que aquestes institucions cobraven esponera.

Quant al ministeri, ens fixam com el prevere que entra en un orde religiós no pot exercir la tasca parroquial, com tampoc ho poden fer els qui han professat en aquests instituts. Se controla la captació mostrant relíquies,⁵⁴ que devia caracteritzar alguns frares, dedicats a una predicació itinerant. També els ordes mendicants són creació del s. XIII.

El sínode se va celebrar l'onze de març de 1266. Cal observar que era el dijous de la quarta setmana de quaresma, amb la qual cosa sabem que encara no era usual celebrar-lo el divendres després del primer diumenge després de Pasqua. La fórmula per a la promulgació ens diu que les constitucions foren *feites e publicadas en ple senet*⁵⁵ en la seu de Mallorca *president aquí lo senyor bisbe*.⁵⁶

3.1.5 Els sínodes del bisbe Pere de Morella (12/10/1266-1282).

El dia 7 de març de 1269, dijous de la quarta setmana de quaresma, -- jornada litúrgica en la què també coincidí la celebració del sínode de 1266 --, el bisbe Pere de Morella va promulgar una constitució sobre les observances quaresmals. La quaresma quedava marcada diàriament, excepte els diumenges, per l'abstinència de *carn ne tampoch cosa que de carn sia, així com es ous, formatge o let e algunes coses que son de carn*,⁵⁷ com diu el sínode de 1269, trobà la seva rèplica en els carnivals. Les dispenses del dejuni són més fàcils que les d'abstinència. Les dones embarassades solament podran menjar carn quan jeguin abans del part, cosa que ja no podran les que donen el pit als nadons.

53 317.

54 317.

55 Vegeu el *Diccionari Català-Valencià-Balear*, IX, d'Antoni M^e. ALCOVER i Francesc de B. MOLL: Palma de Mallorca 1977, s. v. "Sènet", 824, on cita aquest i altres casos aquesta veu, que és un arcaisme per dir sínode. El terme "sènet" es torna llegir al darrer sínode del bisbe de Morella, 336. El *Diccionari* haurà de revisar el nom de "Pere" o la datació.

56 334. Segueixen altres ordinacions, sobre punts particulars, datades a temps en què el sínode no es reunia.

57 334.

Entre el 16 i el 31 d'octubre de 1270,⁵⁸ el bisbe de Morella reuní un sínode del qual ens queda una sola constitució contra els rectors de la Part Forana, que deixaven la seva parròquia i passaven dies a la *Ciutat de Mallorca*. Per evitar aquesta contravençió de l'obligació de residir al seu lloc pastoral, mana que els tals preveres s'hagin de presentar al bisbe i cada dia "ab capa o ab sobrepelis" han de participar amb els altres clergues a la missa de la Seu. Si han anat a la ciutat per curar-se d'una malaltia també ho han de fer saber al bisbe o al seu oficial. Altrament quedaran suspesos de l'exercici del ministeri per tot un mes, i si no s'atenen a la suspensió, quedaran excomunicats i solament els podrà absoldre el papa.⁵⁹

L'any 1271, el "dilluns" de St. Lluç, festa en què començaven moltes d'activitats eclesiàstiques i civils, se va reunir un nou sínode del bisbe de Morella.⁶⁰ Torna considerar la situació dels viatges dels preveres, durant els quals no cessa la seva obligació d'acomplir amb la pregària de les hores canòniques. Per això reitera el manament de resar-les totes, per a la qual cosa han de portar el breviari.⁶¹ Cal prendre nota que aquest terme, aplicat a la versió reduïda dels materials per a la pregària, no era gaire antic en el llatí eclesiàstic. Urgeix també que els preveres celebrin amb freqüència la missa.

Un fragment no datat ens ha conservat determinacions sinodals que, segons creim, corresponen a una nova assemblea sinodal.

Aquestes normes versen sobre costums clericals. Prohibeix que el clergue usi capida. No podem precisar a quin vel se podia referir. El paroxisme de la misogínia arriba quan seguidament prohibeix que es puguin fer casulles amb "veste duit de dona". No es diu que si la mudada l'havia vestida un home sí que es podia fer la casulla; però se pot entendre o al menys sospitar. Com a conseqüència del c. 21 del Laterà IV, se mana que els rectors comuniquin per escrit al bisbe i al sínode "los noms de lurs parroquians" que no han passat per la penitència aquell any i dels que no han combregat. Tenim el primer antecedent del que serà el bitllet de Pasqua.⁶² Les sancions se sumen. Cada diumenge s'han de publicar les sentències contra els laics, per tal que no puguin excusar-se de no haver-les oïdes. Finalment, si al prevere no li consta que qui demana la comunió s'ha confessat, no la hi ha de donar.⁶³

58 Possiblement la reunió devia ser per St. Lluç, dia 18 d'octubre. L'any 1270 va caure en dissabte. El sínode de 1271 se va celebrar el dia 19.

59 335.

60 335-336.

61 336. Vegeu-ne l'accepció 2 d'aquest mot, segons el *Diccionari d'ALCOVER-MOLL*, 2, (1978), 666.

62 Vegeu Josep AMENGUAL I BATLE: *Llengua i catecisme de Mallorca: entre la pastoral i la política*, Mallorca, 1991, 86-101, amb mostres d'aquestes cèdules pertanyents a segles distints.

63 336

3.1.6 El sínode del bisbe Pere de Cima (1377-1390)

Gabriel Seguí, que ha estudiat aquesta etapa de la història sinodal mallorquina, diu que entre 1305 i 1385 hi ha notícies aïllades sobre sínodes convocats; però no en queda la petja.⁶⁴

Ja hem esmentat el sínode del bisbe Cima, de 1385. No coneixem més continguts que els al·ludits sobre l'ordre que hom havia de seguir en aquestes assemblees. Va establir que els sínodes havien de durar dos dies, i no un, com abans.⁶⁵ Ell el va celebrar els dies 14 i 15 d'abril de 1385, dijous i divendres després del diumenge *in albis*.⁶⁶

3.1.7 El sínode del bisbe Lluís de Prades (1390-1429)

Pel que sabem, la sèrie sinodal medieval mallorquina se clou amb el sínode del bisbe Lluís de Prades de l'any 1395. Villanueva va publicar les deu constitucions⁶⁷ que s'han conservat en el *Manuale Negotiorum*, que guarda l'Arxiu Diocesà de Mallorca.⁶⁸ Les tres primeres se refereixen a pràctiques devocionals respecte de l'eucaristia i a la Puríssima.⁶⁹ En les que segueixen se donen minucioses prescripcions sobre coses menors, com són ara el vestit clerical i la tonsura. Entra també en temes més importants, com és ara el repòs setmanal dels esclaus i de les esclaves. Més encara, prohibeix fortament que per pagar al seu amo, clergue, les esclaves hagin de guanyar-se el tribut setmanal en el prostíbul. Més encara, declara la llibertat per a aquells esclaus i esclaves que han de pagar una talla o un tribut setmanal. La darrera constitució obliga els predicadors, que solen ésser frares, a que exigeixin al poble a pagar delmes i primícies.⁷⁰

Així se tanca el segle i mig de sínodes medievals mallorquins. No sembla que les seves ordinacions fossin gaire originals.

3.2 Des del concili de Trento (1545-1663) al concili Vaticà II (1962-1965)

3.2.1 L'aplicació del concili de Trento

Som a mitjan segle XVI, quan la monarquia hispànica és en el seu esplendor. Els conflictes religiosos són a l'ordre del dia, dins i fora del país. Però, directament, això no afecta als sínodes mallorquins.

⁶⁴ SEGÚ: "Sínodes", 66.

⁶⁵ Jaime VILLANUEVA: *Viage*, XXII, 278, com diu el copista de les actes, de l'any 1511.

⁶⁶ Antoni PONS: "Fray Pedro Cima, décimo obispo de Mallorca (1378-1390)", *BSAL*, 15, 1915, 307.

⁶⁷ Jaime VILLANUEVA: *Viage*, XXII, 278-282. Cf. 169.

⁶⁸ SEGÚ: "Sínodes", 66.

⁶⁹ Jaime VILLANUEVA: *Viage*, XXII, 278-279.

⁷⁰ Jaime VILLANUEVA: *Viage*, XXII, 281.

D'altra banda, és prou conegut el caràcter de la reforma tridentina. És més cridanera la reforma dels costums que la de la teologia i la pastoral. Però hem de dir que, com a resposta a Luter, el concili de Trento va promoure una reforma teològica i pastoral. Això sí, va quedar a mitjan camí. Va entrar en la revitalització del contacte amb la Bíblia; però no va permetre que el poble hi accedís directament, quan consagrava la Vulgata, o sia, la traducció llatina, com a text de referència. També aquest punt, que era necessari establir, va ser insuficient, perquè els catòlics no quedaren prou esperonats per a interessar-se encara més per als textos originals, com són ara l'hebreu, l'arameu i el grec. Els grans comentaristes catòlics sovint coneixien aquestes llengües; però el seu servei va romandre a mitjan camí, perquè les seves obres se publicaven en llatí, a diferència de bon número d'escrits dels protestants.

Trento va suplir l'accés a l'Escriptura amb el manament de la predicació i de l'explicació d'un punt de catecisme a l'ofici o missa major dels diumenges i dies festius. També va entrar en moltes altres reformes, sobre els sagraments i els costums dels clergues i també del poble, sobre tot en allò que pertoca al matrimoni.

Les reformes que proposava Trento no quedaven en una pietosa voluntat de renovar l'Església. També, com ho hem indicat, incloïen una previsió dels recursos necessaris per a promoure el canvi, entre els quals s'hi comptava la reunió anual dels sínodes diocesans. Així, un bisbe tan zelós i impulsiu com Diego de Arnedo, (1561-1572), ben prest enceta la sèrie sinodal mallorquina de l'època del Barroc. Però, si St. Pius V tenia la convicció que la pràctica sinodal era el millor instrument per assolir la reforma catòlica,⁷¹ pel seu costat el bisbe Joan Vic i Manrique va expressar en el seu informe de la visita *ad limina* de 1590 que, atès que hi havia durant l'any altres convocatòries del clergat, no era tan necessari que es reunissin els sínodes.⁷² Les insistències romanes no canviaren gaire les coses. Després d'algunes reunions dins els primers decennis del s. XVII, tres sínodes ocupen els darrers 64 anys del segle.

Tan cridanera ha estat la ruptura del manament tridentí, que des de que s'instaurà la monarquia borbònica no se'n celebrà cap altre, la qual cosa no sembla simplement fortuïta. Alguna vegada el sínodes varen ser prohibits pels reis absoluts, car podien originar alguna espira de crítica.⁷³

⁷¹ Léopold WILLAERT: "Après le concile de Trente. La Restauration catholique 1563-1648", *, a Augustin FLICHE, Victor MARTIN: *Histoire de l'Église depuis les origines jusqu'à nos jours*, 18, Tournai 1960, 71, nota 1.

⁷² Guillermo PONS: "La cura", 479, nota 47: *Praeter haec capitula (que ordinaria dicuntur) multa alia intra annum extraordinaria congregantur. Unde non tam necessaria synodorum fraequens congregatio videtur.* Malgrat això, els curials romans advertiren: *Synodi diocesanæ quotannis celebrentur.* Esperam poder editar la sèrie de visites *ad limina* dels tres bisbats balears. Vegeu també Pere XAMENA: "Sínodes mallorquins 3.- Després del concili de Trento", *Full Dominical. Església de Mallorca*, 20/nº. 29, 1996, 4.

⁷³ WILLAERT: "Après le concile de Trente", 171. Pel que fa als controls de la monarquia borbònica, cf. Teófanos EGIDO: "El regalismo y las relaciones Iglesia-Estado en el siglo XVIII", Ricardo GARCÍA VILLOSLADA: *Historia de la Iglesia en España*, IV, *La Iglesia en la España de los siglos XVII y XVIII*, (BAC maior 19), Madrid, 1979, 203.

Encara que donarem més dades al seu lloc, diguem que pel que fa a Mallorca, la relació per a la visita *ad limina* del bisbe Francisco Garrido y Vega, del 2 d'octubre de 1770, expressa que la monarquia absoluta posa greus entrebancs a la reunió dels sínodes. El bisbe Antonio Pérez de Hiriás es queixa dels impediments que havia de vèncer. Era a Lluc, en estat de refugiat, per mor dels conflictes que tenia amb el govern liberal. Tenia una mentalitat que trencava amb el tarannà dels dos bisbes que el precediren. La seva relació per a Roma du la data de 5 d'abril de 1836. A la vigília del concordat de 1851, el bisbe Rafael Manso lamenta quelcom de semblant. Aquest tipus d'intromissió dels liberals en els afers eclesiàstics ens pot servir d'explicació per a la no celebració de sínodes durant la primera meitat del segle XIX.

El panorama ens romandria escairat si no advertíssim que no mancaven raons d'origen eclesiàstic, per a marginar la praxi sinodal. Les poques cartes pastorals que coneixem del s. XVIII, en les quals s'estimula els preveres a viure segons els bons costums, tot i que incideixen en matèries tractades als sínodes, no hi fan cap al·lusió.⁷⁴

D'altra banda, sabem que a vegades els preveres de Mallorca no tenien gaire interès en que tals assemblees es convocassin.⁷⁵

Els bisbes, que devien la mitra a la proposta reial, tingueren prou cura de no reunir assemblees que poguessin complicar les relacions amb reis tan gelosos i temorencs.

Possiblement va ser el temor a que se filtrassin noves idees la causa de que tampoc se convocassin durant el s. XIX. I, a més, els bisbes del temps del liberalisme assoliren una consciència de dependència del papa infal·lible que unes vegades fregava l'il·luminisme en les seves decisions i d'altres no feien més que retransmetre el que es decidia a Roma. La seguretat amb què sovint entraven en qüestions civils i tècniques, o prenien part en problemes teològics encara debatuts ocasionava que l'apreci per les seves pastorals decaigués notablement.

Hem d'arribar a l'any 1932, perquè es celebràs un altre sínode a Mallorca.

3.2.2 Un segle de sínodes mallorquins i menorquins

Pel que podem observar, els sínodes giren l'esquena a la societat. El s. XVII va ser de profunda crisi social. Les males anyades i les guerres, entre altres factors, multiplicaren els pobres. El desinterès per la tècnica, amb resultats per a pal·liar la misèria va ser espantós.

⁷⁴ Vegeu la pastoral de Juan FERNÁNDEZ ZAPATA: *Littera Pastoralis. Datt. Palmae. 19 Martii 1724*; de la mateixa manera que Nicolau de SALAS, Vicari General en seu vacant: *Epistola circularis*, 10 de gener 1744.

⁷⁵ *Liber Communis. Ab Anno 1683 ad 1692.*, f. 246r, *Edicte*, segons el qual el bisbe Pere d'Alagó, a una circular data a la "Rectoria de Espollas", el 9 de novembre de 1689, es queixa de la poca reacció que hi hagué a la convocatòria del sínode feta el 4 d'agost de 1688, i acusa el clergat de que "los mas de vosotros estan con inteligencia, que no hayays de dar dichas Noticias hasta celebrarse dicha Sinodo".

Observarem com de fet els temes sinodals depenen dels reunits. No és una observació ociosa. El batec del poble, en les seves necessitats vitals no arriba a aquestes assemblees dels preveres més significatius. Així com a Trento li va mancar la presència dels missioners a Amèrica, com a possible veu d'una realitat de frontera, als sínodes de Mallorca hi varen mancar, per suposat, els representats del poble i fins i tot els qui podien ser la veu dels vicaris i beneficiats menors.

Perquè als sínodes hi eren convocats els prelats⁷⁶ o les dignitats i canonges de la Seu, els rectors, els representants del Comú de preveres de les parròquies. La forma de convocar-los sota manament d'obediència era estereotipada.⁷⁷ També s'esmenten els jurats i altres persones que per dret o costum havien de ser convocats. El cas és que no hem arribat a esbrinar si els laics eren presents a la lectura dels decrets o solament a les cerimònies inaugurals i a les conclusives. Possiblement s'ha de distingir entre els sínodes anteriors a 1636 i aquest i els següents, car els d'abans d'aquesta data eren molt curts en els textos a llegir.

No sempre sabem quina va ser la participació del Paborde de Menorca i dels cinc rectors d'aquesta illa als sínodes, que sempre es reunien a la Seu de Mallorca. Alguna cosa ens queda escrita pels sínodes posttridentins. Així, el Paborde menorquí fou convocat per al dia 13 de setembre de 1567, per tal que pogués assistir ja des del començament de l'assemblea sinodal, que se reuniria dia 14.⁷⁸ L'any 1691 foren admeses les excuses del Paborde i dels rectors de Maó, Alaior i Ferreries.⁷⁹ Escolano i d'Alagó expressen clarament que la diòcesis comprèn també l'illa de Menorca.⁸⁰ Aquesta unitat diocesana constava a les visites *ad limina*. Esmentem solament la primera de les publicades, que figura com un apèndix al sínode de 1636.⁸¹

3.2.2.1 Els sínodes i la seva conservació

Pel que pertoca a la sèrie dels sínodes mallorquins posttridentins, podem dir que algunes d'aquestes assemblees no han deixat cap tipus de petja, fora de la notícia de la seva celebració.⁸² S'ha parlat de quinze sínodes per al període entre 1562 i 1691; però, en realitat,

⁷⁶ Aquests prelats, segons sembla, són les dignitats del Capítol, car Mateu Rotger i Josep Miralles, més tost sembla aquest, diu que "en ninguna parte todavía ha encontrado el autor que los Pabordes de esta Santa Iglesia se hallen condecorados con el título de *Prelados*", Guillermo TERRASA: *Episcopologio*: capítulo III "Del primer obispo de Mallorca. D. Raymundo de Torrella", editat per M. ROTGER, J. MIRALLES: "Biografía y cartulario del primer obispo de Mallorca", *BSAL*, 12, 1908, 218.

⁷⁷ Vegeu la primer fórmula de convocatòria coneguda, a VIC I MANRIQUE: *Synodus Dioeclesana*, 1588, 4.

⁷⁸ Pere XAMENA: "Sínodes mallorquins 3.- Després del concili de Trento", *Full Dominical. Església de Mallorca*, 20/nº. 29, 1996, 4.

⁷⁹ Pere D'ALAGÓ: *Leges Synodales*, 1691, 1691, a la crònica, s. p.

⁸⁰ Diego ESCOLANO: *Synodaliū Constitutionum*, 1659, a la *Indictio Synodi*, [4] i Pere D'ALAGÓ: *Leges Synodales*, 1691, a la *Indictio Synodi*, 4, escrit al peu de la pàgina.

⁸¹ De SANTANDER: *Synodus Dioeclesana*, 1636, f. 154r.

⁸² Acabat aquest assaig, una vegada més, el 27 d'abril de 1999, el Director de l'Arxiu Diocesà de Mallorca, Mn. Dr. Joan Rosselló Lliteras me confirma que sota la seva cura no hi ha una lletra sobre els sínodes.

solament tenim constància d'onze. Si llavors ens centram en els que han deixat un influx en els posteriors, ens hem de limitar als que s'imprimiren, que són vuit.⁸³ En el quadre que donam al final se pot veure la datació de tota la sèrie sinodal mallorquina.

Breument diguem ara que el bisbe Diego de Arnedo els celebrà el 1562 i el 1567, però no es varen imprimir. El seu successor, Joan Vic i Manrique, va convocar el primer sínode per al 13 de gener de 1577, del qual no en sabem res.⁸⁴ Ara bé, tenim constància que els va reunir el 1588, 1592 i 1597 (s'imprimiren en 1589, 1592 i 1597, respectivament). El primer del s. XVII fou convocat pel bisbe fra Simó Bauçà, l'any 1611, en què també fou estampat. Un segon sínode el reuní el 1619, publicat l'any següent. L'any 1636 correspon a la celebració i a la impressió del sínode del bisbe fra Juan de Santander. El 1659 el reuní el bisbe Diego Escolano, el qual, perquè algunes determinacions no agradaven a les autoritats civils, hagué de publicar-ne les actes a Madrid l'any següent. Malgrat no es conservin les actes, sabem que el bisbe Bernat Cotoner quan començaven a trencar la closca de l'ou de l'època tinguda com a minoria d'edat de la humanitat, reuní sínode els dies 7 al de juny de 1677. Clou aquesta sèrie el del bisbe Pere d'Alagó, que el presidí l'any 1691 i l'estampà el 1692.⁸⁵

Ja el 1814, quan el dominic Jaume Villanueva volgué relacionar els sínodes mallorquins, titulà la seva carta 151 amb paraules poc prometedores: *Escasa noticia de los sínodos celebrados en esta iglesia...*⁸⁶ Comenta quina fou la seva decepció en comprovar com havien arribat moltes informacions de tipus diversos, la qual cosa contrasta amb la mala sort que tingueren els sínodes. I, per més que ell es refereixi principalment als anteriors al segle XVI, hom pot fer la corresponent aplicació a alguns sínodes posteriors, fins i tot estampats, i lamentar-se *de la violencia del tiempo i de otras causas destructoras de las antigüedades*.⁸⁷ De tota manera, s'han conservat més exemplars dels que suposen Villanueva i altres autors més recents.

Cal fer una observació sobre la llengua dels sínodes. Els primers, dels bisbes de Torrellà i de Morella, són redactats en català. Els de de Prades i Cima són en llatí, com ho seran els 8 sínodes posttridentins, fins arribar al del bisbe Enciso que, òbviament, és en castellà, perquè les normes del sínode del bisbe Miralles, ben tradicionals sobre el català havien romàs inoperants degut a la persecució franquista.

⁸³ Ja fa quasi dos segles que Jaume Villanueva lamentava la desaparició de les actes sinodals no impreses i l'escassetat de les estampades, malgrat avui coneixem algun exemplar més dels que ell va veure i del que hom encara segueix repetint.

⁸⁴ Cf. PONS: "La cura", 480, amb la nota 48, que remet a ADM, Commun. 1570-1576, f. 208 v.

⁸⁵ Totes les portades dels sínodes impresos les trobareu reproduïdes a *Llengua i catecisme*, 41-53, amb les correccions que es feren necessàries per incúria de la impremta.

⁸⁶ Jaime VILLANUEVA: *Viage*, XXII, 163. Cf. G. MUNAR: "Els sínodes de la Diòcesi de Mallorca", *Lluch*, 12, 1932, 227-235, (amb la reproducció del frontispici dels sínodes de 1588, 1611, 1636, 1659 i 1691).

⁸⁷ G. MUNAR: "Els sínodes de la Diòcesi de Mallorca", *Lluch*, 12, 1932, 227-235.

3.2.2.2 L'intervencionisme de l'Antic Règim i del doctrinaris liberals obstrueixen la praxi sinodal a Mallorca

Semblarà paradoxal que apleguem sota un mateix epígraf dos modes de regir i de fer política tan diversos. Però, la poca documentació que he pogut conèixer, crec que ho explica abastament. En darrer terme, l'intervencionisme per mor de la por, que caracteritzava l'absolutisme, ha tingut unes expressions semblants en els liberals doctrinaris. No oblidem que tots venien de la mateixa escola del funcionariat o de l'exercici del poder. A més, una de les característiques dels governants a l'estat espanyol, tan generalitzada com la propensió al centralisme, ha estat la seva proverbial ignorància en el camp del fet religiós.

A la relació per a la visita *ad limina*, del 2 d'octubre de 1770,⁸⁸ preparada pel bisbe Francisco Garrido de la Vega, es diu ben clarament que per convocar el sínode se requereix l'autorització reial i que, a més, una vegada reunida l'assemblea, se fa necessària la presència d'un emissari reial per espiar allò que es pugui dir. Se tracta d'una mesura que contrasta amb les llibertats que s'obrien camí en altres camps. El monarca, envoltat de gent propera als Il·lustrats, trobava incompatible amb el seu projecte les petites llibertats que es podien permetre els eclesiàstics. La contradicció és més greu, quan el bisbe Rafael Manso y Manso assabenta a Roma que les lleis civils dels liberals, per l'any 1850, no permetien reunir lliurement el sínode.⁸⁹ Certament, el to de la informació traspua unes enyorances de l'Antic Règim que, al menys en aquest punt, no eren gaire realistes. Sense aquest romanticisme, el bisbe Mateu Jaume i Garau, l'any 1879, manifestava en la seva relació quadriennal a Roma que no havia tingut cor de convocar el sínode en aquelles circumstàncies.⁹⁰ Ara bé, aleshores no sembla que les dificultats polítiques fossin insuperables.

⁸⁸ Visita ad Limina del 2 d'octubre de 1770.

⁸⁹ Visita ad Limina, 9 de desembre de 1850, cap. II, n.º. 4. *Synodum dioecesanam haud coegit, neque ad provincialem, quae a su Metropolitano, Archiepiscopo nempe Valentino, non fuit congregata, accedere episcopus potuit, quoniam desiderata dies, quae per leges civiles libere caetus illos canonicos congregare liceat, nondum Hispaniarum Ecclesiis illuxit. Postrema Synodus Majoricensis anno 1691. a Reverendo Episcopo D. Petro de Alagon coacta fuit, ac leges in eo latae hodierna etiam haud parum adjumenti ad regendam diaecesim conferunt.*

⁹⁰ *Cap. II. 4.º. Postrema Synodus diaecesana Majoricensis celebrata fuit anno 1692 á praeclaro Antistite Domino D. Petro de Alagon, cujus saluberrima statuta ad res et personas sacras dirigendas, et tuendam Cleri disciplinam etiamnunc haud parum adjumenti afferunt, quamvis nonnulla desuetudine obsoleverint ob temporum vicisitudines et nova rerum adjuncta. Novam Synodum cogere infrascriptus Episcopus non est ausus, verum ne scopulo salutare hujusmodi operis illideretur, quos iamdiu congresseret antiquo regni leges regalistarum, qui humanam conati sunt facere Ecclesiam, consilio sancita et novi et multiples obices recentioribus temporibus libertate Ecclesiastica oppositis. Verumtamen Pastorum suorum vestigiis inhaerens saepe cum Capitulo et parochis privatim consilia contulit, ut in visitatione et extra necessitatibus occurrentibus de remedio providetur. Pari modo Archiepiscopus Valentinus ad cujus Metropolitim haec diaecesis pertinet, nedum praeterito quadriennio, sed neque ab initio effluentis saeculi Synodum Provincialem coegit, quamvis illius Archidioceseos Praesules omnes studio disciplinae sacrae restituenda flagraverint. Recentiori aetate Metropolitanus saepe cum suffraganeis consilia contulit per litteras super gravioribus negotiis, ut omnes uno animo eademque ducti sententia Ecclesiae jura propugnarent, et de inflicis vulneribus rebus ac personis sacris per leges et decreta civilia apud reipublicae moderatores concorditer conquererentur et vehementer exposcularent, ac veluti murum pro domo Israel ingruentibus novitatibus sese opposuerunt.*

3.2.2.3 El gir de l'eclesiologia a l'ascètica

La conservació dels arxius eclesiàstics, la seva catalogació i el seu servei presenten greus problemes. Sembla que a Mallorca, a més dels buits en la documentació sinodal, hi hem d'afegir la precària conservació de les informacions que implicaven les quadriennals visites *ad limina*. A l'Arxiu del Vaticà no hem trobat cap visita des de 1779 a 1829, és a dir, ens manca el parer de bisbes tan significatius com Juan Díaz de la Guerra i Bernat Nadal i Crespi. En el s. XIX-XX, ens manquen les apreciacions del bisbe Miquel Salvà i Munar. És a l'abast per a la consulta una relació del bisbe Rigobert Domènech; però ja cau dins el període de vigència del Codi de Dret Canònic.

Aquest buit és significatiu, perquè ens priva d'una font d'informació important. Però el poc que podem utilitzar del s. XIX ens posa davant un altre panorama. Els bisbes se queixen de les dificultats per reunir el sínode. Des de Roma les observacions que es fan sobre les relacions presentades són prou comprensives, amb uns bisbes que lluitaven, com els papes, amb el liberalisme. Hi havia molta sintonia, quant a la simpatia per l'antic règim. Doncs bé, en les pautes que donaven a Roma no hi solen manca les que els volen encoratjar la convocatòria dels sínodes, segons la finalitat i el mode que havia proposat Prospero Lambertini,⁹¹ el qual hem esmentat. Vicente Cárcel Ortí ha estudiat les raons segons les quals ens explicariem la manca de la celebració de sínodes en aquesta època. Motius d'ordre polític n'hi va haver a algunes èpoques del s. XIX; però segons deduïm de l'autor, no basten per explicar la manca de voluntat per convocar els sínodes. Hi hagué moments en els quals la relativa serenitat permetia aquestes reunions. Fins i tot les instruccions donades per la Santa Seu l'any 1857 al nunci Barili aconsellaven que no just es reunissin sínodes diocesans, sinó també afavoria els concilis provincials.⁹²

Les raons de fons ens sembla que eren d'ordre eclesiològic. S'imposava l'eclesiologia piramidal, enfortida durant el s. XIX, una vegada que s'havia vençut el gal·licanisme, un cert episcopalisme de l'antic règim. I, quan els bisbes, després del concili Vaticà I de 1870, veieren confirmada la força del papat, dins les diòcesis aplicaren la corresponent concentració de poder. Malgrat això, des de la Congregació per a la Interpretació del Concili de Trento, s'insistia en la celebració dels sínodes; però, veient que els bisbes de Mallorca al·legaven serioses dificultats, des de Roma aconsellaven que suplissin la manca de la reunió sinodal amb exercicis espirituals dirigits al clergat.⁹³

⁹¹ *De synodo dioeclesana libri VIII*, Romae 1748 i la reedició augmentada: "aucta libri XIII", de Roma, 1756.

⁹² Vicente CÁRCEL ORTÍ: "Por qué no se celebraron sínodos en Valencia desde 1687 hasta 1951?", a *Los sínodos diocesanos del pueblo de Dios*, 208-209.

⁹³ Vegeu les pautes que se donaven als bisbes Miquel Salvà i Munar, l'any 1856 i a Mateu Jaume i Garau, l'any 1879.

L'eclesiologia sinodal, que encara tenia vestigis a Trento, havia estat substituïda per la consideració de l'Església com un col·lectiu que havia de viure segons els bons costums, la qual cosa era més bona d'aconseguir en el clergat. Trento va posar la llavor, quan assenyalava com a objectiu principal dels sínodes la implantació de la reforma, amb particular atenció als costums, i subratllant l'exclusivitat del poder legislatiu en el bisbe.

L'interès per implantar els exercicis en el clergat, el declaren els bisbes de Mallorca ja en el s. XVIII⁹⁴ i va créixer en el s. XIX, amb tota claredat, a les visites *ad limina*.⁹⁵ El bisbe Jacinto M^a. Cervera i Cervera, l'any 1893 prodigava la informació sobre la pròpia activitat dirigint-los al clergat.⁹⁶ Com a punt important de la restauració del Santuari de Lluc, encomanant-lo als Missioners dels Sagrats Cors, a la fundació dels quals ell tant havia contribuït l'any 1890, hi posa la predicació d'exercicis al presbiteri. Ell, en quatre anys hi havia dirigit quatre tandes.⁹⁷

3.2.2.4 Uns trets descriptius

3.2.2.4 1 Sínodes de disciplina clerical

Esmenten en primer terme, els tres sínodes del bisbe Joan Vic i Manrique, començant pel que es va reunir el dia primer de setembre de 1588, en el qual se publicaren 14 decrets; el primer d'octubre de 1592 es va congregar el segon sínode, que promulgà 10 decrets i el 15 de juny de 1597 l'assemblea sinodal va assentir a 11 decrets.⁹⁸ Segueixen els dos sínodes del bisbe Simó Bauçà, convocat el primer per al dia 6 de febrer de 1611⁹⁹ va elaborar i promulgar

⁹⁴ Vegeu una mostra, que deu tenir paral·lels, en la prescripció del bisbe Pedro Rubio Benedicto, el qual en la seva visita pastoral de 1787 establí que els col·legials de Lluc havien de fer mitja hora diària d'oració mental i els convidava a practicar els exercicis espirituals.

⁹⁵ El bisbe Antonio Pérez de Hirias, en les relacions de 1829 i 1836, informava a Roma, que exigia 10 dies d'exercicis als qui s'havien d'ordenar. El mateix feia Rafael Manso y Manso, que recalca que periòdicament els seminaristes havien de practicar-los.

⁹⁶ Diu que havia establert que els capellans havien de practicar els exercicis cada anys; dues vegades recorda que ell mateix n'havia dirigits quatre tandes al clergat i tres a les monges.

⁹⁷ A més del que diu a la visita, vegeu JOSEP AMENGUAL I BATLE: *Columna y Antorcha de la Iglesia de Mallorca*. P. Joaquim Rosselló i Ferrà, Madrid 1996, 281-284.

⁹⁸ *Synodus Dioecesis Maioricensis Celebrata praeside Illustrissimo ac Reuerendissimo Dno. D. Ioanne Vich et Manrique, Dei, et Apostolicae Sedis gratia Episcopo Maioricen[se]*. Anno 1588, Maio[ricis]. Ex Typographia Gabrielis Guasp. Anno 1589, 67 pp., 8°. *Synodus Dioecesis Maioricensis Celebrata praeside Illustrissimo ac Reuerendissimo Dno. D. Ioanne Vich et Manrique Dei, et Apostolicae sedis gratia Episcopo Maioricen[sis]*. Anno 1592, Maio[ricis], Apud Heredes Gabrielis Guasp. Anno M. D. LXXXIII, 12 ff, 8°. *Synodus Dioecesis Maioricensis. Celebrata praeside Illus. et Reueren. Dno. D. Ioanne Vich, et Manrique, Dei, et Apostolicae sedis gratia Episcopo Maioricen[se]*. Anno 1597. Maio[ricis]. Ex Typographia Gabrielis Guasp. Anno M. D. LXXXVII, 8 ff, 8°. Vegeu-ne la reproducció de la portada de tots aquests sínodes a Juan ALEMANY MIR: *El obispo Juan Vich y Manrique y la Imprenta (1573-1604)*, Palma de Mallorca, 1988. La ressenya bibliogràfica a Marià AGUILÓ FUSTER: *Catálogo de obras en lengua catalana impresas desde 1474 hasta 1860*, Madrid 1923 (repr. Barcelona-Sueca 1977), ns. 219-221, 143 i a Joaquim Maria BOVER DE ROSSELLÓ: *Biblioteca de Escritores Baleares*, II, Palma 1868 (repr. Barcelona-Sueca 1975), Apéndice, n. 692, 691.

⁹⁹ Joaquim Maria BOVER DE ROSSELLÓ: *Biblioteca*, I, un resum al n.º 110, 86-87.

42 decrets i l'altre, del 14 de juliol de 1619 també va dictar 42 decrets.¹⁰⁰ Aquests cinc sínodes¹⁰¹ varen produir textos breus, amb preceptes sobre tot el ventall de la vida dels eclesiàstics, acaramullats sense cap ordre.

El de 1588 comença per establir obligacions dels beneficiats i el de 1592 s'obre amb la prohibició de celebrar en els oratoris privats abans d'una nova visita. La resta de qüestions no entren en la mirada sinodal.

En aquests sínodes primers, més que en els restants se deixa veure la impressió dels bisbes, després de la visita pastoral. De fet, en les visites *ad limina*, solien excusar-se de no haver reunit el sínode perquè havien estat ocupats en la visita. Se tracta de corregir les desviacions observades, qüestió de celibat i sobre tot prevenir la familiaritat amb les dones, se regula l'assistència als actes litúrgics, vinculats al benefici. Se recorda l'obligació dels rectors de celebrar la missa dita *pro populo*, per la qual no percebien estipendi.

En el sínode de 1619 hi ha una petita sèrie de capítols sobre el matrimoni (cc. 28-32). És en el primer d'aquests capítols que veim manada la que serà la *Lletra* matrimonial.

Segueixen sengles capítols sobre els concubinaris, els prostíbuls, la conducció dels cadàvers, els delmes i l'obligació de pagar els impostos del regne. Totes aquestes qüestions se repetiran en els sínodes posteriors.

Per suposat, mai no se parla del seminari, ni com a preocupació per a crear-lo.

3.2.2.4.2 Sínodes de contingut general

El sínode reunit del 7 al 14 de setembre de 1636, per manament del bisbe Juan de Santander,¹⁰² s'estructura en cinc llibres, se divideix en títols i capítols. Però els temes se

¹⁰⁰ *Synodus Dioecesis Maioricensis. Celebrata, Praeside Illustrissimo ac Reverendissimo Dno. D. F. Simone Bausa, Dei, et Apostolicae Sedis Gratia, Episcopus Maioricen[is]*. Anno 1611, Maioricis, Typis Gabrielis Guasp 1611, 8º, 34 ff. *Synodus Dioecesis Maioricensis. Celebrata, Praeside Illustrissimo, ac Reuerendissimo Domino. D. F[ratre] Simone Bauça, Dei, et Apostolicae Sedis gratia, Episcopo Maioricense. Anno 1619, Maioricis, Typis Rodriguez, et Piza. 1620, 8º, 54 ff.* Descriu el contingut Joaquim Maria BOVER DE ROSSELLÓ: *Biblioteca*, I, nº. 110, 86 i amb criteris actuals ho fa Francisco CANTELAR RODRÍGUEZ: *Colección sinodal "Lamberto de Echevarría"*, nº. 520, 244.

¹⁰¹ Pere XAMENA: "Sínodes mallorquins 4.- Després del concili de Trento", *Full Dominical. Església de Mallorca*, 20/nº. 30 (1996), 4. Una al·lusió a aquests sínodes se troba a Laureano ROBLES: "Documentació per a un estudi sobre el bisbe de Mallorca Fr. Simó Bauzá (1552-1623)", *Fontes Rerum Balearium* (nova etapa) 1 (1990) 147 i 148. Indica exemplars existents a les biblioteques de Barcelona, Madrid i Salamanca. No indica els que se troben a Mallorca. La ressenya bibliogràfica a AGUILÓ FUSTER: *Catálogo*, nº. 222, 143, i a Joaquim Maria BOVER DE ROSSELLÓ: *Biblioteca*, II, Apéndice, nº. 620, 681-682.

¹⁰² Pere XAMENA: "Sínodes mallorquins 5.- Sínode del Bisbe Santander", *Full Dominical. Església de Mallorca*, 20/nº. 31 (1996), 4. Vegeu la nota sobre l'exemplar que fou dels caputxins de Palma, a Francisco CANTELAR RODRÍGUEZ: *Colección sinodal "Lamberto de Echevarría"*, nº. 521, 244-245. Parlar de que hi hagi parts "en dialecto mallorquín" és fora lloc. Ni aleshores aquest concepte volia dir el que modernament entenem, i la llengua té tots els trets ben clars del català literari, és a dir, no hi ha cap vestigi de secessió.

mesclen sense molts de miraments. En el llibre primer hi trobam un catecisme en català i els títols tercer i quart que parlen del costum i de la renúncia dels beneficis. La seva extensió és molt superior, i hi ha un esforç notable per recollir el que ja havien establert els sínodes anteriors, donant-ne la referència en cada cas.

Tot i que el bisbe fra Tomàs de Rocamora no va celebrar cap sínode, les seves ordinacions de 1648 varen merèixer una gran consideració, de manera que les citen els sínodes posteriors,¹⁰³ al costat d'altres textos sinodals, la qual cosa ha induït a error, i ha fet pensar que fra Tomàs havia celebrat un sínode.

El bisbe Diego Escolano va reunir el sínode del dia 2 al 8 de juny de 1659;¹⁰⁴ se lamentava de les confusions que sorgien, perquè havien transcorregut una quantitat grossa d'anys des del darrer sínode, la qual cosa ocasionava que molts al·legaven que certes prescripcions ja no tenien força jurídica, etc. També a la primera part, el títol segon, constitució primera conté en llatí el que es deia la doctrina cristiana, o sia el credo, manaments, obres de misericòrdia, les benaurances, el Pare nostre, Ave Maria, etc.¹⁰⁵ El volum és molt gruixat, i molt sistematitzat. Segons diu, pretenien seguir l'ordre de les Decretals,¹⁰⁶ començant per la primera part sobre les coses, seguida d'una segona sobre les persones. Entre altres coses enumera els quaranta quatre dies de festa, ultra els diumenges. El va promulgar a les misses solemnes des del 29 de febrer al 9 de març de 1660.¹⁰⁷

3.2.2.4.3 Un sínode vigent durant dos segles i mig: el del 1691

Quan ja tombava el s. XVII, l'arquebisbe-bisbe Pere d'Alagó tancà la primera etapa dels sínodes posttridentins, amb el que va reunir el 4 al dia 23 de juny de 1691. Havia fet una consulta el 4 d'agost de 1688 i hi va haver la possibilitat de proposar esmenes i qüestions no previstes.¹⁰⁸ Les lleis sinodals foren llegides públicament a la Seu els dies 23 de setembre al 15 d'octubre.

¹⁰³ Diego ESCOLANO: *Synodaliūm Constitutionum*, 348 i 349, 361 i 362, 369 377, 481, 482, 488 i Pere D'ALAGÓ: *Leges Synodales*, 1691, 159, 222, 272, 273, 283, 284, 285.

¹⁰⁴ Pere XAMENA: "Sínodes mallorquins 6.- Constitucions sinodals", *Full Dominical. Església de Mallorca*, 20/nº. 32 (1996), 4 i "Sínodes mallorquins 7.- Sínode del bisbe Escolano (1659)", *Full Dominical. Església de Mallorca*, 20/nº. 33, 1996, 4. AGUILÓ FUSTER: *Catálogo*, nº. 223, 143-144, i a Joaquim Maria BOVER DE ROSSELLÓ: *Biblioteca*, II, Apéndice, nº. 227, p.631, per a la ressenya bibliogràfica.

¹⁰⁵ Diego ESCOLANO: *Synodaliūm Constitutionum*, 1659, 7-19.

¹⁰⁶ Diego ESCOLANO: *Synodaliūm Constitutionum*, 1659, editades el 1660

¹⁰⁷ Pere XAMENA: "Sínodes mallorquins 7.- Sínode del bisbe Escolano (1659)", *Full Dominical. Església de Mallorca*, 20/nº. 33 (1996), 4.

¹⁰⁸ Pere XAMENA: "Sínodes mallorquins 8.- Sínode de l'Arquebisbe Alagó (1691)", *Full Dominical. Església de Mallorca*, 20/nº. 34 (1996), 4. La ressenya bibliogràfica a AGUILÓ FUSTER: *Catálogo*, n. 224, 144 i a BOVER DE ROSSELLÓ: *Biblioteca*, II, Apéndice, nº. 9, 596.

D'aquest codi Antoni Furió escriví amb gran hipèrbole que *es hasta nuestros días para la diócesis de Mallorca lo que las decretales espurgadas para la Iglesia romana*¹⁰⁹. Villanueva ja havia escrit el 1814 que *este sínodo es el que vige en el día, como que es el último que se ha celebrado*.¹¹⁰ Prova d'això és que, noranta anys després, el bisbe Pedro Rubio Benedicto, en lloc de convocar un nou sínode, va disposar que tots els rectors l'havien de tenir. Atès que a mitjan s. XIX els exemplars escassejaven començaren a reeditar-lo l'any 1863.¹¹¹ Les afirmacions de Villanueva i Furió varen romandre teòricament vàlides fins al sínode celebrat per l'arquebisbe-bisbe Josep Miralles el 1932, el qual, al decret de promulgació, ho reconeix amb llenguatge curial quan diu: *Entrats en aquesta Diòcesi de Mallorques, al mes de maig de 1930, ens temem que el darrer Sínodo se va celebrar molt de temps enrere, és a dir, l'any 1691*.¹¹²

És una manera episcopal d'expressar-se sobre els seus antecessors, perquè Miralles prou sabia des de molt enrere quina era la realitat. Ho sabia com a capellà intel·ligent i com a gran arxiver capitular.

De tota manera, malgrat a certes sagristies o arxius parroquials se puguin trobar exemplars d'aquestes lleis sinodals, hem de dir que amb la promulgació del Codi de Dret Canònic de 1917, la seva validesa s'havia perdut.

Aquest voluminós tom divideix les lleis sinodals en tres llibres. Sembla que l'ordre que s'havia assolit amb Escolano desapareix. Es conserva en canvi el contingut dels anteriors.

Tot i que pertanyen al segle XX, els sínodes del bisbe Josep Miralles i Sbert, de 1932 i el del bisbe Jesús Enciso Viana de 1959 teològicament i en el seu enfocament jurídic són d'esperit posttridentí.

L'estat actual de la recerca sobre els sínodes va quedar reflectit al que vaig exposar al llibre *Llengua i catecisme de Mallorca: entre la pastoral i la política*.¹¹³ Per bastir una mica

¹⁰⁹ Antonio FURIÓ: *Episcopologio*, 456-457.

¹¹⁰ Jaime VILLANUEVA: *Viage*, XXII, 174; cf. 151.

¹¹¹ Vegeu l'anunci a "Catálogo de los Ilmos. Sres. Obispos de Mallorca", redactado por un curioso investigador., (Biblioteca Balear Eclesiástica, IV), 40-104, al *Boletín Oficial Eclesiástico del Obispado de Mallorca*, 3, 1863, 389.

¹¹² *Synodus Dioecesis Maioricensis sub Excmo. ac Rvmo. Domino Archiepiscopo Episcopo Ioseph Miralles et Sbert habita in alma basilica cathedrali diebus XIX ad XXII octobr[is] anno Domini MCMXXXII*, Palmae 1933, XIII: *Hanc Dioecsim Maioricarum ingressi, mense Maio 1930, animadvertimus postremam Synodum hic multo iam retro acto tempore, anno scilicet 1691, celebratam fuisse*. Vegeu una breu descripció bibliogràfica a Francisco CANTELAR RODRÍGUEZ: *Colección sinodal "Lamberto de Echevarría"*, n.º. 524, 246-247.

¹¹³ Mallorca 1991. Capítol II, *La llengua del poble dins els sínodes mallorquins dels segles XVI-XVII*, 39-72. A la p. 44, caldrà corregir les referències següents: línia 3 diu 1599 i ha de dir 1589; lín. 10 diu 1598 i ha de dir 1588; lín. 13 diu 1598 i ha de dir 1588 i lín 17 diu 1598 i ha de dir 1588. Abans aquest text, en bona part, s'havia publicat com a "La llengua del poble dins els sínodes mallorquins dels segles XVI-XVII", a *Llengua i Literatura a Mallorca*, *Randa*, 6, Barcelona: 1977, 5-26.

d'història no ens queda més remei que escatir el que diuen els onze sínodes, dels quals s'estamparen les constitucions, decrets o cànons, que just són vuit. De la resta, ara per ara, no podem afegir res més. Quedi constància que els segles XVI i XVII són ben poc coneguts i queda molta documentació per escorcollar, de manera que les dades poden canviar, anc que sigui lleument.

3.2.2.5 Una absència: la qüestió xueta

Diguem que els sínodes mallorquins són més tridentinistes que tridentins. Cal repetir-ho, per si algun lector està tocat de la morbositat del problema xueta, que és una qüestió gairebé de Ciutat, i no provocada fins el darrer terç del s. XVII.

Malgrat continguin molta legislació penal i les excomunicacions puguin caure en innombrables ocasions, els sínodes de l'època no parlen de la qüestió xueta més que indirectament, i possiblement només això ocorri una sola vegada, en el sínode d'un bisbe no mallorquí, Pere d'Alagó, que va fundar el Seminari de Sant Pere, i perquè els candidats als ordes poguessin ser ordenats demanava en les seves *Constituciones que sean de sangre limpia*.¹¹⁴

En canvi podem dir que els documents sinodals d'abans que sorgís el problema xueta ens assabenten que els descendents dels conversos tenien una presència major en la clerecia i en el Capítol de la Seu. Així observam que l'any 1589 Gregori Forteza era el canonge ardiaca i Jeroni Forteza era canonge degà i ambdós foren nomenats jutges sinodals el 1588, 1592 i 1597 i Gregori, a més va ser examinador sinodal els anys 1588 i 1592.¹¹⁵ Pel 1611 Jeroni Forteza era Degà i canonge i un altre Jeroni Forteza era Tresorer i canonge.¹¹⁶ L'any 1619, eren jutges sinodals Joan Baptista Forteza canonge degà i Jeroni Forteza canonge tresorer.¹¹⁷ L'any 1637 el Vicari General ja s'anomenava Çaforteza,¹¹⁸ que devia ser el Joan Bautista Çaforteza, Sacrista Canonge, del qual se parla com a integrant de la comissió per rebre queixes, en la crònica del sínode de 1636.¹¹⁹ No podem assegurar que l'hàgim d'identificar

¹¹⁴ *Leges Synodales Maioricensis*, 1691, Liber I, Tit. 8, cap. VI, 101, on estableix entre el que han de demanar als testimonis és si el candidat és novell convers. *Constituciones del Seminario de San Pedro, que conforme a lo dispuesto por el sacro Concilio de Trento ha erigido en Mallorca el Ilustrísimo Señor Don Pedro de ALAGÓN*, Lib. I, Const. IV, Mallorca 1700, 54.

¹¹⁵ VIC I MANRIQUE: *Synodus Dioeclesana*, 1588, ed. 1589, 66 i 67; ambdós seguien com a jutges i Gregori com examinador l'any 1592, *Synodus Dioeclesana*, 1592, publicat el 1593, al final del text. Gregori se mantenia com a jutge l'any 1597, segons *Synodus Dioeclesana*, 1597, al final del text.

¹¹⁶ BAUÇÀ: *Synodus Dioeclesana*, 1611, f. 12r.

¹¹⁷ BAUÇÀ: *Synodus Dioeclesana*, 1619, editat el 1620, f. 34v. Possiblement sigui el mateix Jeroni Forteza, del qual hem parlat suara.

¹¹⁸ Juan De SANTANDER: *Synodus Dioeclesana, Synodus Dioeclesana Maioricensis Celebrata anno M. DC. XXXVI. Praeside Illustrissimo, ac Reuerendissimo Domino Don Fratre Ioanne à Santander Episcopo Maioricensi, Ex Officina Emmanuelis Rodriguez, et Ioannis Piza. Anno M. DC. XXXVI, 4º, 8 + 155 fulls numerats + 35 d'índex i errades sens numerar, 9, al final de la resposta del bisbe a un teòleg que era més rigorós que el sínode, en qüestió d'abstinència. Aquest text és del dia 2 d'abril de 1637.*

¹¹⁹ De SANTANDER: *Synodus Dioeclesana, Synodus Dioeclesana*, 1636, f. 3v.

amb el canonge Sacrista, Joan Baptista Zaforteza, que trobam als textos sinodals de 1659,¹²⁰ però sembla que la identificació és molt probable. Convé tenir present, i de manera clara, que el secretari del sínode de 1636 va ser Marc Antoni Forteza, que era beneficiat de Sant Miquel de Ciutat.¹²¹ Encara el 1691 trobam com a Canonge Sacrista a Gregori Quint Zaforteza.¹²² Com hem apuntat, aquests canonges devien pertànyer a famílies poderoses, que fregaven la noblesa. Fins i tot sembla que formaven una mena de dinastia canonical.

Al sínode de 1659, un dels lectors de les constitucions, elegit pels sinodals, va ser el doctor Pere-Joan Fuster,¹²³ segons testifica el beneficiat setmaner de la Seu, Francesc Miró,¹²⁴ que possiblement és el que va caure captiu dels francesos quan en nom del bisbe Santander havia anat com a comissionat per realitzar la *visita ad limina* de 1640.¹²⁵ Contemporàniament a la cremadissa de 1691, el doctor Joaquim Aguiló, beneficiat, fou lector de les constitucions sinodals, el dia 15 d'octubre, en la presentació pública davant el poble del sínode del bisbe Pere d'Alagó.¹²⁶ Per altra banda, el P. Francesc Garau, autor de la *Fetriunfante*, el P. Sebastià Guaita, qualificador d'aquest pamflet radicalment anticristià, sobre tot per la seva intencionalitat, foren nomenats examinadors sinodals.¹²⁷ Sigui el que sigui, dins la segona meitat del s. XVII els llinatges que arribaran a ser discriminats com a xuetes són cada cop més escadussers, i els qui els porten van baixant d'escalafó eclesiàstic, i sembla que ja no poden entrar al Capítol de la Seu.

3.2.2.6 Una intensa tasca catequitzadora

Un actiu molt gran dels sínodes se troba en la seva tasca d'impulsar cada cop amb més detalls l'aprenentatge del catecisme, segons exigia l'època. Hi havia uns motius que fluïen de l'humanisme, que cercava una major qualitat de la persona. Afegiu que el concili de Trento va tractar prou deliberadament dels sagraments, per la qual cosa podia exigir que els qui els havien de rebre – aquest és el vocabulari de la concepció administradora dels sagraments – havien de saber allò que feien. Per això s'insistia en la predicació. Per cert, hi ha un indici que ens confirma que per aquelles saons els sermons eren llargs. El sínode de 1611 envest contra la temeritat d'aquells capellans que ministren com a diaca o com a sotsdiaca, i en

¹²⁰ Diego ESCOLANO: *Synodaliū Constitutionum*, 1659, 499, 725, 730, 740. També l'esmenta la sanció de la concòrdia entre els seculars i regulars, sobre la conducció dels cadàvers, emanada per Innocenci X, amb data de 22 de febrer de 1645, a D'ALAGÓ, *Leges Synodales*, 1691, 252 i 259.

¹²¹ De SANTANDER: *Synodus Dioecesisana*, 1636, f. +3r i r, f. [++4r], esmentat a la sanció d'Innocenci X, esmentada a la nota anterior, 253, 256, 259.

¹²² Pere D'ALAGÓ: *Leges Synodales*, 1691, 5, a peu de p.

¹²³ Diego ESCOLANO: *Synodaliū Constitutionum*, 1659, 539.

¹²⁴ Diego ESCOLANO: *Synodaliū Constitutionum*, 1659, a la p. immediatament anterior a la primera part i a la p. 540.

¹²⁵ *Vista ad Limina*, 1640. Possiblement sigui el Francesc Miró, beneficiat a l'altar del Corpus de la Seu, esmentat per Francesc RIERA MONTSERRAT: *Lluites antixuetes en el segle XVIII*. (Els Treballs i els Dies, 9), Mallorca, 1973, 95. Vegeu altres noms a José TARONJÍ: *Algo sobre el estado religioso y social de la isla de Mallorca*, Palma de Mallorca, 1984, 210-211.

¹²⁶ Pere D'ALAGÓ: *Leges Synodales*, 1691, s. p., just abans de la p. 1 del text sinodal.

¹²⁷ Pere D'ALAGÓ: *Leges Synodales*, 1691, 333.

temps del sermó deixen tot sol en el presbiteri el celebrant, per anar ells a celebrar la missa, o per altres afers.¹²⁸

En el capítol II de *Llengua i catecisme de Mallorca: entre la pastoral i la política* queda reflectit el pensament dels sinodals mallorquins. L'ensenyament del catecisme aleshores era una novetat, amb el que es va aconseguir un grau de coneixement de les oracions i dels elements principals del catecisme, que difícilment se va donar a altres bisbats de la monarquia hispànica.¹²⁹

Assenyalem que el bisbe Escolano va introduir una inicial legislació sobre els mestres, que inclou l'obligació d'emetre la professió de fe.¹³⁰ De Santander s'havia acontentat amb demanar bons costums i sentit cristià.¹³¹ Els jurats han de tenir contractat un mestre i s'indiquen les condicions.¹³² Per ordre reial el bisbe d'Alagó hagué de tornar enrere en algunes d'aquestes intervencions.

Una panoràmica dels trets pastorals, sobre tot pel que fa a la predicació i a l'ensenyament del catecisme i a la política sinodal d'aquell temps sobre la llengua catalana a Mallorca, la trobareu a la revista *Lluc* de 1974-1975.¹³³

3.2.2.7 L'eficàcia dels sacraments

Hi ha una qüestió prèvia a tot aquest camp de la celebració cristiana, i és la segona reforma del ritual de Mallorca en un segle. Vic i Manrique ja l'havia reformat segons el concili de Trento l'any 1601. El sínode d'Alagó, l'any 1691 manà una acomodació al que poc després de l'edició de Vic i Manrique havia ordenat Pau V.¹³⁴ Per això ja el mateix any, abans que s'hagués editat el sínode hi hagué la nova edició del ritual.¹³⁵

Els problemes suscitats per la reforma de Luter sobre la justificació tenen una incidència en el concili de Trento i d'aquí passen als sínodes, que expliquen notablement la doctrina i la praxi sacramental. Se considera quasi de tanta importància el poder de jurisdicció

¹²⁸ De SANTANDER: *Synodus Dioecessana*, 1611, f. 29r. i v.

¹²⁹ Gabriel LLOMPART: "Enseñanza de la doctrina cristiana en los pueblos de Mallorca en el año 1747", a "La catequesis en Mallorca en 1747", *Hispania Sacra* 25, 1972, 439. Malgrat això, José SÁNCHEZ HERRERO: "Los sínodos y la catequesis", a *Los sínodos diocesanos del pueblo de Dios*, 159-196, gairebé ignora el que passà a Mallorca i Menorca.

¹³⁰ Diego ESCOLANO: *Synodaliū Constitutionum*, 1659, 6; D'ALAGÓ, *Leges Synodales*, 1691, 4.

¹³¹ De SANTANDER: *Synodus Dioecessana*, 1636, f. 126r-v.

¹³² Diego ESCOLANO: *Synodaliū Constitutionum*, 1659, 24-25, 476-477; D'ALAGÓ, *Leges Synodales*, 1691, 204-205.

¹³³ "Trento, els sínodes mallorquins dels ss. XVI-XVII i la llengua del poble", I i II, *Lluc*, 54, 1974, 269-271; 55, 1975, 42-43.

¹³⁴ Pere D'ALAGÓ: *Leges Synodales*, 1691, 7.

¹³⁵ *Rituale Maioricense iuxta Rituale Romanum*. Jussu Illmi. et Rdmi. D. D. Petri de Alagon, Archiep. Episcopi Maioricen[sis]. Per Christophorum Fiol Praecentorem Vicarium Generalem huius Dioecesis Sacrae Theologiae Magistrum elaboratum, Maioricae, Apud Michael Capó Typographum anno 1691.

com el do que rep el ministre per al servei del poble creient.¹³⁶ Tanmateix hom tenia previst el baptisme dels infants, en cas de necessitat. Per a la qual cosa les comares havien de passar anualment un examen.¹³⁷

El sagrament de la confirmació, gairebé ignorat,¹³⁸ el 1691 troba dues planes, una de les quals adverteix del parentiu espiritual entre els confirmats i els padrins, la qual cosa és un impediment matrimonial. Com a cosa de l'època, es detalla molt la cèdula que ha de portar cadascun dels que s'han de confirmar, la qual servirà per a confeccionar el registre corresponent, que s'ha d'enviar al bisbat. No s'assenyala a quina edat s'ha de celebrar aquest sagrament, sinó que depèn de la visita pastoral.

La comunió pasqual s'exigeix citant el c. 21 del Laterà IV.¹³⁹ Més encara, el 1691 se convida a combregar amb freqüència, fins i tot cada diumenge.¹⁴⁰

És molt característica de l'època la solemnitat o, per dir-ho amb una expressió propera a aquells temps, l'esplendor del culte a l'eucaristia. S'ha de mostrar la majestat del sagrament.¹⁴¹ El 1691 trobam sis cànons sobre la reverència a l'eucaristia, amb els quals se mana que hi hagi un vasset vora el sagrari, per abstergir els dits després de tocar l'hòstia consagrada, les tovalles de l'altar s'han de mudar almenys tres voltes en l'any, cada dissabte s'ha de renovar l'eucaristia, punt que s'ha de tenir present de manera semblant als oratoris dels llogarets, sota pena de prohibir que s'hi celebri la missa. Hi ha d'haver una llàntia encesa davant el sagrari, i si queda apagada s'ha de multar l'escolà. El sagrari ha de ser bell. Interiorment ha de tenir unes cortinetes davant les portes, i exteriorment el conopeu que el cobreix ha de ser de teixit d'or o de plata o de seda blanca.¹⁴² En el sagrari no s'hi pot guardar res pus i les claus solament el vicari les ha de guardar a l'armari on se custodien els sants olis. Els sínodes insisteixen en que s'acabi el costum de donar a guardar la clau del sagrari a alguna persona notable el Dijous Sant.¹⁴³

Mai ningú ha de donar l'esquena al Santíssim exposat i ja el bisbe Escolano havia manat que no se pogués exposar sense el permís del bisbe. Per a l'exposició són necessaris no menys de divuit ciris, i constantment dos preveres han de pregar agenollats davant el Santíssim exposat. També a les portes de l'església s'hi han de posar dues reixes de fusta, tal

136 Pere D'ALAGÓ: *Leges Synodales*, 1691, 14.

137 Pere D'ALAGÓ: *Leges Synodales*, 1691, 18.

138 Diego ESCOLANO: *Synodaliū Constitutionum*, 1659, 330, hi ha una constitució, de cinc línies, en les quals es recorda que els clergues no poden ser padrins.

139 Pere D'ALAGÓ: *Leges Synodales*, 1691, 71.

140 Pere D'ALAGÓ: *Leges Synodales*, 1691, 72.

141 Pere D'ALAGÓ: *Leges Synodales*, 1691, 71.

142 Diego ESCOLANO: *Synodaliū Constitutionum*, 1659, 59-60. D'ALAGÓ, *Leges Synodales*, 1691, 75.

143 Diego ESCOLANO: *Synodaliū Constitutionum*, 1659, 64 i D'ALAGÓ, *Leges Synodales*, 1691, 82.

com s'usa en les cases dels magnats, perquè no siguin vists de fora. I Crist és Rei de Reis. Res no podrà estar davant el sagrari. L'adoració creix en detriment de la celebració.

Escolano exalta la pràctica de les Quaranta Hores¹⁴⁴ i d'Alagó mana instituir la Confraria del Santíssim Sagrament allà on no existeixi.

Per no allargar massa, diguem que les processons, els viàtics revesteixen gran solemnitat¹⁴⁵ i formen part de l'espiritualitat vistosa i extravertida del Barroc.

Quant a la penitència se desenvolupa sobre tot l'aspecte judicial, que va remarcar el concili de Trento. Se retorna sobre el c. 21 del Laterà IV, i se prescriu el control ja esmentat abans al comentar el darrer sínode del bisbe Pere de Morella.

Cal observar que el model va ser la manera de procedir dels tribunals dels s. XV-XVII que, com les altres formes, és conjuntural. Tanta va ser la importància d'aquest sagrament, que el sínode de 1691 l'anteposa al de l'eucaristia, quan aquest és la culminació dels anomenats sagraments d'iniciació. Els sínodes carregaren la penitència, accentuant l'aspecte acusatori, per la qual cosa s'arriba a parlar més de confessió que de penitència. A més, foren prolixes en donar els llistats dels anomenats pecats reservats al papa o al bisbe, vera i innecessària tortura per al confessor i per als confessats. El bisbe Escolano va escorcollar els arxius i el seu llistat de reservats i excomunionis ocupa de la plana 143 a la 185. D'Alagó inclou butles i altres documents, de manera que és capaç d'omplir les planes 27-63. Molt diversa havia estat l'actitud del bisbe Vic i Manrique, el qual al sínode de 1588 va comprendre que les excomunionis *latae sententiae* decretades antigament eren desconegudes per a molts,¹⁴⁶ les va abolir per complet i va fer una llista incomparablement més curta que la dels bisbes del s. XVII.

La unció dels malalts, que va haver d'obrir-se camí a poc a poc, l'any 1659 cobra tanta força que li dediquen 11 constitucions. Volem ressaltar que hi havia una participació de tots els capellans.¹⁴⁷ I és molt digne de ressaltar l'exhortació que fa aquest sínode a que el rector visiti amb freqüència els malalts greus.¹⁴⁸ La mort era una realitat molt familiar, i majoritàriament hom moria en edat primerenca. Per tot això és ben escaient que els sínodes arribassin a concentrar molta atenció en tot el que pertanyia a procurar una bona mort.

¹⁴⁴ Diego ESCOLANO: *Synodaliū Constitutionum*, 1659, 289.

¹⁴⁵ Diego ESCOLANO: *Synodaliū Constitutionum*, 1659, 69-71. Pere D'ALAGÓ: *Leges Synodales*, 1691 85.

¹⁴⁶ VIC I MANRIQUE: *Synodus Dioecesana*, 1588, 47-48. La llista de les excomunionis vigents se troba a les 48-52.

¹⁴⁷ Diego ESCOLANO: *Synodaliū Constitutionum*, 1659, 210.

¹⁴⁸ Diego ESCOLANO: *Synodaliū Constitutionum*, 1659, 207. No hem sabut trobar la corresponent invitació al sínode de 1691.

La disciplina matrimonial, que varem veure precisar després del Laterà IV, a Trento se ratifica, i els matrimonis clandestins esdevenen severament prohibit. Des de 1588 i 1592 insisteixen en evitar les noces entre parents pròxims.¹⁴⁹ Per això, al 1691 arribam a una culminació d'una disciplina matrimonial en la qual preval el seu caràcter públic, amb set capítols,¹⁵⁰ que s'obrin amb l'exigència de la "Lletra" del bisbe, ja esmentada el 1619, com hem dit. El matrimoni esdevé un sagrament de presidència exclusiva del rector.

Hom corregeix pràctiques com la de conuiu en el temps que va des de les esposalles a la benedicció pròpiament matrimonial, entremig que no pot durar més de dos mesos,¹⁵¹ així com s'obliga a la convivència a partir del tercer dia després de la celebració del matrimoni. Aquest darrer punt ja se determinà l'any 1619, al cànon 32.

3.2.2.8 Les devocions del Barroc

Hem esmentat el gran desenvolupament devocional envers l'Eucaristia, car la missa era un acte reservat a la comprensió del clergat.

En a una època de greus crisis, és ben normal que hom cercàs intercessors en el cel. No podem esmentar totes les manifestacions de devoció. Però sí que s'ho val recollir que particularment els sínodes dels bisbes Escolano de 1659 i d'Alagó, de 1691, estableixen que cada dissabte se celebri la missa matinal de la Mare de Déu¹⁵² i que el mateix dia i tots els d'Advent i de la Quaresma els rectors la saludin amb la *Salve Regina*.¹⁵³ Aquesta antífona té atorgats 40 dies d'indulgència.¹⁵⁴ Ja abans de que surti el sol, i abans de la missa d'alba, hom saludarà a la Verge amb tres tocs de campana, la mateixa cosa se farà al sol post,¹⁵⁵ i hom recomana amb força i amb indulgències la pràctica de passar el rosari.¹⁵⁶

La mort desenvolupa un complex ritual, que implicava l'eucaristia, amb el viàtic, la unció dels malalts. Ambdues ocasions movien capellans i escolans, era regulat el toc de les campanes. Passant les processons el poble se commovia. Vinculada a la mort era la pràctica freqüent de devocions indulgenciades. Ensem, hi ha un esforç per controlar aquestes

¹⁴⁹ VIC I MANRIQUE: *Synodus Dioecessana*, 1588, 44-46 i 1592, decret II, s. p.

¹⁵⁰ Pere D'ALAGÓ: *Leges Synodales*, 1691, 106-110, en aquest aspecte progressiu és més clar que ESCOLANO: *Synodaliū Constitutionum*, 1659, 217-236.

¹⁵¹ BAUÇÀ: *Synodus dioecessana*, 1619, f. 27r. i v.

¹⁵² Diego ESCOLANO: *Synodaliū Constitutionum*, 1659, 122-124; D'ALAGÓ: *Leges Synodales*, 1691, 130.

¹⁵³ Pere D'ALAGÓ: *Leges Synodales*, 1691, 180.

¹⁵⁴ Pere D'ALAGÓ: *Leges Synodales*, 1691, 180.

¹⁵⁵ Pere D'ALAGÓ: *Leges Synodales*, 1691, 181.

¹⁵⁶ Diego ESCOLANO: *Synodaliū Constitutionum*, 1659, 29-30; Pere D'ALAGÓ: *Leges Synodales*, 1691, 179-180. També hom pot veure De SANTANDER: *Synodus Dioecessana*, 1536, 104v-105v.

pràctiques.¹⁵⁷ Les confraries movien els seus membres quan un d'ells era en perill de mort. En aquestes associacions les pràctiques indulgenciades eren nombrosíssimes.¹⁵⁸

Dins la disciplina del matrimoni en els sínodes de 1659 i 1691 hi ha una prescripció molt forta, que prohibeix que se celebrin les noces sense especial llicència, en el cas de que els contraents no hagin donat acompliment als sufragis que poguessin tenir encomanats per testament, a favor dels seus avantpassats.¹⁵⁹

Simultàniament un esperit més crític inspira l'acceptació de noves devocions.¹⁶⁰ Vora els controls per que no se propagassin relíquies insegures,¹⁶¹ que possiblement va ocasionar la cura per depurar les tradicions dels santuaris, com el de Lluc, no obstant en aquest cas i, sobre tot en les llistes de relíquies de la Seu, que s'enviaven en les relacions de les visites *ad limina* pensam en la poca cura amb què se revisava la seva autenticitat.

3.2.2.9 Costums dels clergues

El sínode de 1619 ja quasi d'entrada comença amb una sèrie d'aclariments sobre quin ha de ser l'hàbit dels clergues casats, dels cèlibes, dels ordenats,¹⁶² que són ben útils per a poder llegir amb precisió la documentació del temps, i evitar identificar clergue amb prevere.

Una qüestió que sempre és present versa sobre la necessitat de guardar el celibat, amb una sèrie de cauteles que tendeixen a allunyar el tracte del clergue amb les dones. Ara bé, sorprèn que els sínodes de Vic i Manrique pràcticament oblidin aquest punt, que reintrodueix en la literatura sinodal el bisbe Bauçà, i llavors ja no en surt.¹⁶³ Aquest bisbe té una prescripció que reflecteix la situació social de divisió entre bàndols, per la qual cosa els clergues han de defugir-los.¹⁶⁴

Els clergues no han de tenir la taula de jocs i han d'evitar jugar,¹⁶⁵ no s'han de dedicar a negocis seculars¹⁶⁶ ni han de portar armes.¹⁶⁷

¹⁵⁷ Diego ESCOLANO: *Synodaliū Constitutionum*, 1659, 294-302; Pere D'ALAGÓ: *Leges Synodales*, 1691, 182-192.

¹⁵⁸ Cf. una llista de confraries a Pere D'ALAGÓ: *Leges Synodales*, 1691, 187.

¹⁵⁹ Diego ESCOLANO: *Synodaliū Constitutionum*, 1659, 236; Pere D'ALAGÓ: *Leges Synodales*, 1691, 111.

¹⁶⁰ Pere D'ALAGÓ: *Leges Synodales*, 1691, 192-193.

¹⁶¹ Diego ESCOLANO: *Synodaliū Constitutionum*, 1659, 243-246; Pere D'ALAGÓ: *Leges Synodales*, 1691, 193-196.

¹⁶² BAUÇÀ: *Synodus Dioeciesana*, 1619, 11r-13r.

¹⁶³ BAUÇÀ: *Synodus Dioeciesana*, 1611, 28r. i v. i 1619, 16 r. i v.

¹⁶⁴ BAUÇÀ: *Synodus Dioeciesana*, 1619, f. 14v-15r.; Pere D'ALAGÓ: *Leges Synodales*, 1691, 21°-211.

¹⁶⁵ BAUÇÀ: *Synodus Dioeciesana*, 1611, 30r. i v...

¹⁶⁶ BAUÇÀ: *Synodus Dioeciesana*, 1611, 29r. i v.; 1619, f. 16v-17.

¹⁶⁷ BAUÇÀ: *Synodus Dioeciesana*, 1619, f. 16r. i v.; D'ALAGÓ: *Leges Synodales*, 1691, 211.

Per a mantenir un grau de formació adient, cada any, després de l'octava del Corpus, els vicaris hauran de passar un examen.¹⁶⁸ Se demana que els clergues sàpiguen cantar, per tal de poder exercir el seu ofici, que sovint ho exigeix, car fins i tot el capellà és més una persona del culte que dels altres serveis del ministeri pastoral.¹⁶⁹ Tot i que no volem descriure la figura del capellà segons els sínodes, podem dir que a més de la predicació dominical i de les festes colendes, que inclou un punt de catecisme, la figura ministerial pròpiament no existeix. Se'ns presenta un capellà quasi exclusivament cultualitzat. Tant és així, que els nombrosos beneficis són insuficients per a tots els candidats, que el sínode de 1611 dóna a entendre que hi havia un excés de clergat.¹⁷⁰ Efectivament, per a una població que aleshores oscil·lava prop dels 100.000 habitants, hi havia uns 600 preveres seculars, la meitat dels quals era a Ciutat, que no passava dels 25.000 ciutadans. Cal afegir els frares i religiosos, per calibrar la desproporció entre els efectius eclesiàstics i les llacunes pastorals.

3.2.2.10 Els instituts religiosos

Hem de reconèixer que ni fins i tot el bisbe Bauçà, que era dominic, no esmenta els religiosos ni les monges, a no ser com a predicadors i confessors. Malgrat aquest ministeri fos capdal atès que la predicació dels rectors i vicaris era a una sola missa dominical i festiva, s'al·ludeix als religiosos indirectament. Tampoc es té present que els jesuïtes predicaren moltes missions populars, que tampoc s'esmenten, ni que foren els editors dels catecismes i els qui introduïren els recursos pedagògics de la concertació, de les escenificacions en l'aprenentatge de la doctrina, malgrat d'aquests recursos en parli el bisbe d'Alagó. És a dir, se mostra un determinat interès pels possibles serveis que feien els diversos instituts. No hi ha dubte, que l'eclesiologia sinodal és d'encuny patrimonialista i exclouent. Religiosos i laics són subjectes al que es mani.

D'altra banda, cal dir que aleshores els instituts existents eren exempts de l'autoritat episcopal en multitud d'aspectes. Cosa típica dels temps de la cristiandat i de la desocupació de feines serioses són les quinze al·lusions als regulars, que trobam a l'índex del sínode d'Escolano de 1659. Vuit són prohibicions, dues excomunions, una recorda l'obligació d'atendre's a les censures que ha imposat el bisbe, una altra assenyala un manament compulsiu i just tres són autoritzacions.

3.2.2.11 El tabac

La nicotina, el tabac, són productes colonials que s'havien propagat per tot arreu i ja mereixen entrar en la normativa sinodal per via de la prohibició i dels impostos. L'any 1659 i també el 1691 se prohibeix el seu consum dins les esglésies, no per raons sanitàries, sinó per

¹⁶⁸ Pere D'ALAGÓ: *Leges Synodales*, 1691, 11.

¹⁶⁹ BAUÇÀ: *Synodus Dioecesisana*, 1619, 14r. i v.

¹⁷⁰ BAUÇÀ: *Synodus Dioecesisana*, 1611, 32v-33r.

reverència al lloc i a les celebracions.¹⁷¹ El sínode de 1691 urgeix que hom pagui el tribut corresponent, establert per l'autoritat.¹⁷²

3.2.3 Els sínodes del s. XX

Més avall donarem algunes dades més precises sobre la representació estrictament clerical que se va donar en els dos sínodes celebrats en el s. XX. Altra cosa passa en el que és en curs de celebració, entre 1998 i 1999.

El sínode de 1932 intenta en algun aspecte respondre a una societat pluralista, que acabava d'inaugurar la Segona República; tanmateix als països llatins no hi havia gaire experiència. I més tost els plantejaments varen ser més de resistència que d'oferir una nova presència. La manca de seglars integrats en les noves circumstàncies no afavoria que el sínode obrís nous caus, encara que haguessin estat insegurs, per entrar per la via del diàleg en un món nou. Tanmateix el plantejament sobre els laics i vers el món és més modern que el del sínode de 1959.

Els sinodals varen ser tots preveres. Més en concret, diguem que hom pot observar una extraordinària preponderància del clergat de Palma sobre el de la Part Forana. L'any 1932 i 1959 ultra els 15 canonges de la Seu, s'hi afegeix una proporció desmesurada de la representació dels rectors de Ciutat, que hi van tots al Sínode, mentre que els de la Part Forana elegeixen delegats segons la proporció establerta en cada cas.

A l'Edat Mitjana la desproporció venia sobre tot pel caire de la Seu; però en els sínodes del s. XX, la descompensació ha provingut del sistema adoptat. Tot sumat, això era una expressió del carrerisme que és implícit en l'afavoriment d'una classificació de parròquies, considerant-les unes d'entrada, altres d'ascens i altres de terme. De fet el sínode de 1932 encara parla amb el terme que indica la culminació de l'escalafó parroquial que encara és a Palma, Manacor, Inca..

3.2.3.1 El sínode de Barcelona de 1929, no publicat, fou la base del de Mallorca de 1932?

El sínode celebrat i promulgat per l'arquebisbe-bisbe Josep Miralles i Sbert, l'any 1932, tingué la pretensió d'adaptar a Mallorca el Codi de Dret Canònic preparat per Pius X i promulgat per Benet XV l'any 1917¹⁷³ i ho va aconseguir. Aquest va ser l'objectiu del bisbe Josep Miralles quan va ser traslladat de Lleida a Barcelona. Amb preveres experts va preparar

¹⁷¹ Diego ESCOLANO: *Synodaliū Constitutionum*, 1659, 342; Pere D'ALAGÓ: *Leges Synodales*, 1691, 266.

¹⁷² Pere D'ALAGÓ: *Leges Synodales*, 1691, 331.

¹⁷³ *Synodus Dioecesis Maioricensis*, 1932, publicat 1933, *Decretum promulgationis*, VIII, cf. XI, on reflecteix el que pensava quan era bisbe de Lleida.

les constitucions sinodals, que se varen presentar a l'assemblea sinodal dels dies 16 a 18 d'octubre de 1929.

Atès que s'havia topat repetidament amb el dictador general Miguel Primo de Rivera, i directament amb el general Barrera, malgrat Primo de Rivera hagués dimitit, l'actitud de Madrid era semblant. A Catalunya el cardenal Francesc Vidal i Barraquer havia encapçalat una clara defensa dels preveres catalans, que eren acusats sense proves d'imposar la llengua catalana en el confessionalari, i altres coses del gènere. L'assumpte va ocasionar unes tristes cartes de les congregacions romanes.¹⁷⁴ Doncs bé, el bisbe Miralles va introduir en els seus textos sinodals de Barcelona els acords als que havien arribat els bisbes de la Tarraconense. Per tal de garantir una major autoritat moral, ingènuament, va enviar a Roma les esmentades Constitucions, requisit innecessari, com ell mateix manifesta: *perquè, per aquelles saons, adesiara les qüestions religioses i eclesiàstiques quedaven pertorbades per la intervenció del poder civil, que no s'ha de permetre en absolut, vaig creure que faria una obra de valor si, abans de la promulgació de les esmentades Constitucions, las transmetés a la Sagrada Congregació del Concili, no certament per a obtenir-ne l'aprovació, que no es requereix en absolut segons el dret, sinó perquè poguessin examinar-les i mostrar el seu vist i plau.*¹⁷⁵ Però abans de que responguessin des de Roma va ser traslladat a la seu de Mallorca, i continua Miralles, *vaig considerar que ja no m'havia de preocupar més de la postrema sort d'aquells decrets, que ben segur varen ser donats segons la norma dels sagrats cànons.*¹⁷⁶ Miralles trobava que no s'havia de permetre la intervenció civil – i aleshores era també ben militar – en les qüestions d'Església; però hagué d'experimentar que l'influx d'aquests poders tenia la mà més llarga que la seva. Mai se publicà el seu sínode barceloní, que possiblement va trobar el seu bressol en el de Mallorca de 1932.

Amb les reserves obligades sobre l'exactitud dels records confiats just a la memòria, vull deixar constància del que me va comentar Mn. Joan Bonet i Baltà, a la sala que crec que porta el seu nom a la Biblioteca de la Facultat de Teologia de Catalunya, l'any 1984.¹⁷⁷ Comentàvem alguns gestos del bisbe Miralles. Mn. Bonet recordava que per els anys en què aquell mallorquí era bisbe de Barcelona ell li feia de patge o al menys li era proper. Per això mateix recordava que quan se trobaven ja a la Seu de Barcelona per cloure el Sínode de 1929, revestit Miralles de pontifical, li portaren a la sagristia un telegrama de la Congregació del Concili, en el qual li manaven suspendre el Sínode. Va posar el telegrama dins la butxaca de la sotana i va seguir el ritus establert.

¹⁷⁴ Vegeu Ramon MUNTANYOLA: *Vidal i Barraquer cardenal de la pau*, Barcelona, 1970. La documentació sobre l'afer pastoralment maltractat per les congregacions romanes, amb un final mediocre, vegeu-la als apèndix A-E, 794-806.

¹⁷⁵ *Synodus Dioecesisana*, 1932, XII-XIII.

¹⁷⁶ *Synodus Dioecesisana*, 1932, XIII.

¹⁷⁷ Ell presidia el jurat de la "Fundació Josep Sanabre", que va guardonar amb el primer premi el meu treball *Llengua i catecisme*.

Bonet afegia que Miralles mai no va entendre ni que li prohibissin el sínode ni que el traslladassin a Mallorca. El bisbe Miralles, al seu escrit de promulgació del sínode de Mallorca, no en va ponderava la rectitud del seu procedir, quan va celebrar el de Barcelona. Teòricament no feia al cas. Però sembla que volia treure-se una espina del seu cor, d'home recte. Tanmateix tot era diplomàticament ben bo d'entendre.

Desconec el text sinodal de Barcelona, i el curt termini que m'han imposat per elaborar aquestes pàgines impedeix qualsevol recerca d'arxiu. Però, pens que un dels punts cabdals que no agradà a la cúria romana fou que Miralles retornàs sobre un fet que havia desencadenat el contenciós en el qual els curials s'hi havien mesclat i n'havien sortit amb poca gallardia. Se tracta del plantejament que devia fer sobre l'ús de la llengua catalana en la predicació i en la catequesi que, d'altra banda, se devia atendre al principi establert a Trento. Faig aquesta hipòtesi, perquè aquesta normativa, donada els dies 9 a 11 de gener de 1929 pels bisbes de la Tarragonesa, no just foren publicades pel cardenal Francesc Vidal i Barraquer, sinó també per un altre mallorquí, que com Miralles era bisbe a Catalunya, el P. Joan Perelló i Pou, M. SS. CC., bisbe de Vic. Perelló era home bo, però no sembla que copsàs el que se jugava en aquella normativa. Possiblement Miralles també les va publicar a Barcelona. El fet és que el seu sínode de Mallorca reflecteix una postura que difícilment pogué sortir d'ell tot sol. Era la dels bisbes de la Tarragonesa, com hem indicat a un altre lloc.¹⁷⁸ Però d'aquest punt, que va entrar amplament al sínode de Mallorca ja n'hem parlat a altres llocs i aquí no ens repetirem.

3.2.3.1.1 Els objectius i els participants

Dels objectius ja n'hem parlat. Però, a més de l'acomodació de la disciplina eclesiàstica al Codi de Dret Canònic,¹⁷⁹ la convocatòria, parla de la urgència de sortir a l'encontre dels nous problemes creats per la sobtada transformació de la situació jurídica i social de l'Església, a partir de la proclamació de la Segona República i la promulgació d'una nova Constitució, l'any 1931.¹⁸⁰

Foren convocades al sínode 63 persones, inclòs el bisbe. No s'esmenta el Vicari General, perquè no n'hi havia. Però la persona que fou nomenada al final del sínode hi participava.¹⁸¹ Hi figuren 15 canonges, 2 beneficiats del Concordat, 6 vicaris de la Part Forana, tots els rectors i ecònoms de Palma, o sia, 10, com a delegats dels arxiprestats són 14 els rectors o ecònoms presents, cap vicari, que tanmateix hi eren presents com hem vist,

¹⁷⁸ *Llengua i Catecisme*, 163-161 i també a "Plantejaments del bisbe Josep Miralles i Sbert contra la instrumentalització de la llengua, a través de l'ensenyament del Catecisme", (Comunicació llegida al II Congrés Internacional de la Llengua Catalana, València 5 de maig de 1986), *Comunicació*, 56-57, 1988, 67-77 i al vol. de les *Actes del II Congrés Internacional de la Llengua Catalana, Àrea 7*, València, 1989, 25-32.

¹⁷⁹ Pere XAMENA: "Sínodes mallorquins 9.- Sínode de l'Arquebisbe Miralles", *Full Dominical. Església de Mallorca*, 20/nº. 35, 1996, 4.

¹⁸⁰ J. MIRALLES: *Synodus Dioecesis*, 1932, "Indictionis edictum", 385.

¹⁸¹ Baltasar MOREY: "Cinquantenari. El sínode de l'Arquebisbe-bisbe Mons. Miralles", *Full Dominical. Església de Mallorca*, 22/nº. 11, 1998, 3.

però amb ínfima proporció. Afegim 2 sinodals de la Comissió Preparatòria, com agregats hi ha 3 sinodals, i 10 superiors religiosos. La duració de l'assemblea comprèn els dies 16, 19 a 22 d'octubre de 1932. La possibilitat d'aportar suggeriments i esmenes va ser real.

3.2.3.1.2 El contingut

Si entrem en el contingut del sínode veurem que se divideix en quatre parts:

I.- De la fe catòlica i del magisteri eclesiàstic, pp. 1-97.

II.- De la disciplina dels costums, pp. 98-227.

III.- Del culte diví, p. 228-372.

IV.- Dels beneficis i dels béns eclesiàstics, pp. 373-381.

Just a primera vista ja hi ha una gran diferència de plantejament, si el comparem amb el sínode de 1691, el virtualment vigent fins aleshores. Una mostra és l'espai que es dedica als beneficis i beneficiats. L'índex del sínode de 1691 du 18 entrades sobre el tema i Miralles hi dedica una sola plana, amb tres números.¹⁸²

Quant a la Primera Part, se dedica en la seva major extensió a la predicació,¹⁸³ a la catequesi¹⁸⁴ i a les escoles. Eren els primers temps de la II República, que tingué una legislació més aviat hostil a les institucions eclesiàstiques. Miralles n'és conscient; però la seva mentalitat, formada en l'integrisme decimonònic, s'expressa coratjosament, i mantén que a cap escola pública pot mancar l'ensenyament de la religió i d'aquest objectiu se'n responsabilitzen els rectors.¹⁸⁵

Per primer cop se parla de les missions populars, prescrites per cada deu anys pel Codi de Dret Canònic. Una sèrie de normes regulen i animen aquesta forma de renovar el poble.¹⁸⁶

Dedica un capítol a l'"acció popular", és a dir a la participació dels catòlics en la vida públic, siguin en els partits, siguin en els sindicats.¹⁸⁷ És un punt que caldrà estudiar amb molta més atenció, per completar el pensament de Miralles, que no solament va ser protagonista de fets eclesiàstics en temps del franquisme.

No pot mancar el capítol següent, dedicat a l'Acció Catòlica,¹⁸⁸ aleshores naixent en la seva estructura centralitzada, a l'estil dels països llatins.

182 820-822 cf. 330-336.

183 5-35.

184 36-45, per a la catequesi d'adults i des del n.º 47 al 59, a la catequesi d'infants.

185 65-101.

186 60-64.

187 71-78.

188 135-149.

Aquesta part acaba amb el títol cinquè,¹⁸⁹ sobre la premsa i els escriptors catòlics. La tònica és de combat i de defensa de la doctrina, dels costums i dels drets dels catòlics. També addueix cànons sobre la censura prèvia per als escriptors que se vulguin dir catòlics. Sigui dit amb comprensió, perquè els cànons són lleis que obeeixen un bisbe tan fidel com Miralles, però si haguessin estat en vigor al darrer quart del s. XIX la seva trajectòria periodística no hagués pogut passar per aquest cedaç tan fi.

Hem dit que la intenció del sínode era la d'aplicar a Mallorca el Codi de Dret canònic. Ara bé, Miralles va saber fer una tasca notable d'estudi de la documentació produïda pels papes, especialment Lleó XIII i Pius XI, així com va cercar inspirar-se en altres sínodes.

La Segona Part, sobre l'ordenament dels costums és sorprenent per les matèries que inclou. Per primer cop un sínode mallorquí tracta del Seminari,¹⁹⁰ però a un lloc poc adient. Aquí hi entren els cànons i alguna referència al concili de Trento.

Els clergues veuen la disciplina canònica moderna.¹⁹¹ Deim moderna per la data no per la inspiració, que romanien preceptista per a capellans allunyats del món. Afegim que també s'escola algun vestigi dels sínodes antics, com quan se reitera quelcom que recollí del bisbe d'Alagó, referent a que els clergues no han de dedicar-se als jocs.¹⁹² La primera prohibició d'aquesta casta que coneixem a Mallorca és la de Ponç de Jardí, de 1298, que hem esmentat. El sínode de 1959 ja no en parlarà dels jocs dels capellans.

Dins aquesta part tracta de la vida dels clergues, de les seves obligacions, de la formació,¹⁹³ de la cura dels capellans joves,¹⁹⁴ de la residència.¹⁹⁵

Hi ha un segon article que parla de les obligacions negatives dels clergues. Ara clergue ja no té en la pràctica el sentit ample de què han parlat els anteriors sínodes. Ja no prohibeix tota relació amb les dones, com feien els posttridentins, sinó que solament mana evitar la cohabitació amb les que poden contribuir a aixecar alguna sospita. La castedat del prevere ha de ser real i *exemplar*.¹⁹⁶

El número 217 aconsella que els capellans duguin una vida en comú, i allà on ja se practica, s'ha de conservar.

---

189 150-163.

190 163-178.

191 179-251.

192 220. De fet, com hem assenyalat, els sínodes medievals i els del bisbe Bauçà ja prohibien aquesta diversió.

193 187-200, amb números bastant llargs i detallats, que consideren els exàmens, les conferències de moral, l'especialització en les universitats, etc.

194 188

195 241-245, que ocupen les 137-142.

196 214-216.

Els costums inconvenients s'enumeren amb detall i possiblement tenint presents casos reals. No han de dur armes, ni participar en les caceres clamoroses,¹⁹⁷ tampoc han de passar per les tavernes i tot i que el "café" [sic] no sigui pròpiament una taverna, s'ha de conservar estrictament el costum de Mallorca de no freqüentar-lo.¹⁹⁸

Sobre les vocacions al ministeri, es parla d'instituir l'Obra corresponent.¹⁹⁹

Per primer cop es parla detingudament dels religiosos i, tant dels instituts masculins com dels femenins.²⁰⁰ El to d'aquesta secció és del més cordial que hom pot escoltar. L'anhel d'una concòrdia entre els capellans i els religiosos és acomplidament expressat.²⁰¹

També havia arribada l'hora de que, ja que els laics no tenien veu ni vot en el sínode, al menys se parlàs d'ells. I el sínode comença parlant-ne en termes neotestamentaris. No hi ha grec ni jueu, home ni dona, cf. Gl 3,28. Més encara, se reviscola una manera d'entendre els creients que havia quedat amagada al conegut Catecisme de St. Pius X. Se fa la paràfrasi del passatge 1Pe 2,9-10, sobre el poble sant i de sacerdoti reial. I de Rm 8,17, segons el qual el cristià és hereu de Déu i cohereu de Crist.²⁰² És el que se torna trobar en la constitució dogmàtica sobre l'Església, *Lumen Gentium*, 10, del concili Vaticà II. Certament, seguidament aquesta teologia quedava junyida amb el cànon 107. De tota manera, no hem escorcollat altres documents ni tampoc hem estudiat dades que ens permetin saber quina incidència tingué aquesta inspiració bíblica de la vocació laical.

Tota l'organització diocesana queda descrita en aquesta part, que acaba amb l'ordenació del que ha de ser el sínode diocesà.²⁰³ Descriu les finalitats, d'acord amb l'obra clàssica del cardenal Prospero Lambertini. Li passa per alt a Miralles que aquesta obra no és d'un papa, quan la cita toca fer -se sota el nom de Lambertini, esdevingut Benet XIV.

Posa en cursiva alguns termes ben significatius. El primer és que aquesta assemblea s'ha de reunir cada deu anys (celebranda est saltem, *decimo* quoque anno). Més endavant observa que el bisbe és l'únic legislador (*unicus* legislator) i que els sinodals tenen vot consultiu (tantum *consultivum*). La realitat mostra que solament és pràctic parlar dels dos darrers adjectius posats pel legislador en itàliques. De fet, no és bo de fer canònicament parlar en altres termes. Possiblement se pugui i s'hagi de fer en un altre estil. Canònicament els religiosos des de sempre poden decidir qüestions serioses deliberativament i segueixen.

---

197 220.

198 221.

199 165.

200 340-369.

201 340.

202 369. Sobre els laics es parla des d'aquest n°. fins al 387.

203 Sobre el sínode, vegeu els ns. 403 al 405. Del 403 prenem les indicacions de més avall.

La part més extensa és la **Tercera sobre el culte diví**. Recull de bell nou la legislació canònica i alguns textos del sínode de 1691.²⁰⁴ Evidentment, quan tracta de l'art de les esglésies recorda la documentació de Pius X i algun text posterior de Pius XI. Més modernes són les referències a la música, on mostra una atenció adequada al que produïa la cúria romana.

Hi ha un article sobre la participació dels fidels en el culte diví.²⁰⁵ Segons els darrers papes d'aleshores era considerat molt necessari que els fidels no fossin estranys ni espectadors muts. La participació s'havia de desenvolupar sobretot en l'Ofici, en les Vespres i les funcions en honor del Santíssim.²⁰⁶ Avui, malgrat no hàgim arribat al que és possible, trobam aquelles prescripcions una mica llunyanes. Però ja s'havia superat allò dels sínodes anteriors que manaven "oir" missa.

Miralles observa que molts de catòlics no van a l'Ofici, perquè ja havien combregat a missa primera.²⁰⁷ Era una dificultat que es podia superar amb remeis superiors al que proposa, com és ara, avançar-lo a les vuit del matí. Però això és bo de dir avui. Els altres sacraments, llevat del matrimoni, solament ocupen un espai reduït. Ometem altres detalls sobre els restants sacraments, per raons òbvies.

Volem esmentar el fet que el Sínode convidàs expressament a la devoció a la santa mallorquina, Catalina Tomàs, canonitzada en temps del pontificat de Miralles. Manifesta l'interès per la beatificació de Sor Francinaina Cirer, i desitja l'aprovació papal del culte al Beat Ramon Llull, per a la qual cosa promourà la Causa Pia Lul·liana. Hom mostra el desig de que s'incoïn els processos d'onze persones mallorquines més o naturalitzades, que enumera seguidament.²⁰⁸

De la **Quarta Part** sobre els beneficis i els béns de l'Església no comentarem altra cosa que el primer número presenta la situació econòmica que derivava de la nova Constitució, de 1931, segons la qual el pressupost de l'Estat suprimia el subsidi eclesiàstic, i s'havia de fer front a la situació amb altres criteris.²⁰⁹

3.2.3.2 Un sínode preconiliar, dins el preconili

3.2.3.2.1 Els sinodals

Fins a hores d'ara s'ha celebrat un altre sínode pel bisbe Jesús Enciso Viana, l'any 1959. Consideram aquest sínode com a posttridentí, perquè la seva eclesiologia encara ho és.

204 487, sobre els sufragis pels capellans difunts.

205 566.

206 567.

207 567.

208 645.

209 820-851.

El sínode se va convocar quan encara vivia Pius XII, però es va celebrar quan ja s'havia anunciada la convocatòria del concili Vaticà II.

El sínode de 1959 és tridentí pel model de societat que té al davant. No s'ha superat el model de la cristiandat. La societat no apareix com autònoma, ans l'Església se presenta com a punt de referència últim.

Veurem que el clergat és el qui té la darrera paraula. I el model del clergue segueix essent el de segles anteriors. La possibilitat de servir-se d'instruments, que la tècnica comença a incitar a consumir, se considera just des de la perspectiva proselitista. Gairebé és absent el concepte de l'estètica. La invitació i l'estímul a la creativitat en la producció de noves tècniques i d'espectacles no estrictament confessionals sembla que quedava fora de l'horitzó. La possibilitat d'aprendre del laicat o d'altres institucions no entra en consideració. La paraula turisme no l'he sabuda trobar. La complexitat d'aquest fenomen se tracta quasi exclusivament des del combat necessari per contrarestar els costums immorals que cada any s'aboquen sobre Mallorca.²¹⁰ Això depèn molt del moment, del franquisme dels tecnòcrates, però nacional-catòlics. I depèn molt també del cos sinodal, encara estrictament clerical, que encara no havia tingut prou contactes amb ambients pluralistes europeus o amb els móns de la marginació, a Amèrica i al Burundi, on anirien precisament empesos en bona part per la iniciativa del bisbe Enciso.

Entre els 112 sinodals,²¹¹ a més del bisbe hi trobam els 15 canonges, el Secretari del Sínode, el Rector del Seminari i el Superior General dels MM. SS. CC., que havia pertangut a la Comissió Central preparatòria.²¹² Hi ha dos beneficiats del Concordat, 8 arxiprests, 29 rectors de Palma. Hi havien estat convocats tots, a diferència dels de la part Forana, que havien de ser elegits pels preveres amb càrrec pastoral a la proporció de dos per arxiprestat. Aquests varen esser 8. Els representants religiosos, ultra el que hem indicat, varen esser 10 més, o sia, un més que al 1932. Com oficials del sínode trobam 7 sinodals més. El Seminari, a més del Rector ja esmentat, envià 13 sinodals més. Per l'Acció Catòlica i les Congregacions Marianes varen esser enviats dos preveres seculars i cinc jesuïtes, total 7. Afegim encara un representant de l'Hospital, un dels capellans de religioses, 4 representats dels vicaris, tres dels quals ho eren de parròquies de Palma i tres capellans castrenses, un per cada exèrcit.

Les comissions nomenades pel bisbe treballaren entre els anys 1958 i 1959, i a l'Arxiu episcopal els decrets que s'havien de presentar varen poder ser estudiats pels sinodals

---

210 Art. 189, 90.

211 31-35.

212 15.

un mes abans d'obrir-se el sínode, o sia des del 12 de setembre de 1959.²¹³ L'assemblea va treballar del dies 12 al 14 d'octubre.²¹⁴

3.2.3.2.2 Les normes

Les constitucions sinodals se presenten en tres llibres, que segueixen aproximadament l'ordre dels Segon i Tercer Llibres del Codi de Dret Canònic; però tant a l'Esquema dels decrets sinodals,²¹⁵ com a l'índex del tercer llibre del sínode, que correspondria al tercer del Codi²¹⁶ s'ometen les indicacions sobre les parts tercera i quarta, que es podrien reconstruir fàcilment, tot i que no se correspondrien totalment al model. Ho indicam entre claudàtors.

I.- Normes generals, pp. 50-51.

II.- De les persones, pp. 52-93.

I.- Dels clergues, pp. 52-77.

II.- Dels religiosos i dels instituts seculars, pp. 78-82.

III.- Dels seglars, pp. 82-85.²¹⁷

III.- De les coses, pp. 94-148.:

I.- Dels sacraments, pp. 94-99.

II.- Dels llocs i dels temps sagrats, pp. 114-126.

[III.- De la catequesi i de la predicació], pp. 127-130.

[IV.- D'altres institucions eclesiàstiques diocesanes], pp. 131-139.

V.- Dels béns temporals de l'Església, pp. 139-148.

Prescindim del Primer Llibre, que se desenvolupa en dues pàgines de normes generals.²¹⁸

El Segon Llibre, sobre les persones, tracta immediatament dels capellans.

Si sobrevolam les constitucions aprovades, veurem com hi ha un nou esperit en els epígrafs que encapçalen les diverses seccions. Però la lletra desentona. La primera obligació del clergue és la santedat sacerdotal, avanç ingent sobre les normes posttridentines. Però el text comença així: *Art. 12.- Será gravísimo y peligrosísimo yerro que el sacerdote dejándose llevar de falso celo, descuide la santificación propia*,²¹⁹ etc. S'inspirava en un text de Pius XI, de 1935. La tònica i la lletra del Vaticà II, en un document no massa reeixit, sobre el

213 21.

214 49.

215 *Sínodo Diocesano de Mallorca 1959* Barcelona 1960, 23-27. Molt breument descriu el sínode Francisco CANTELAR RODRÍGUEZ: *Colección sinodal "Lamberto de Echevarría"*, nº. 525, 247.

216 *Sínodo Diocesano*, 287-288.

217 Les 86-93 se dediquen a regular les obres socials, les obres missionals, Caritas.

218 50-51

219 52.

ministeri del prevere és ben altra. Sota l'epígraf *Obediència i caritat sacerdotal*,²²⁰ no és parla tampoc amb el to del concili sobre la fraternitat ministerial, que dimana de la comunió del ministeri. Les possibilitats de l'èxit del diàleg amb el bisbe se presenten ben fosques. Els articles sobre la ciència eclesiàstica són de molta més volada.²²¹ El que es refereix a l'hàbit eclesiàstic, que ja feu córrer les plomes dels escrivans a l'Edat Mitjana, va ser ben caduc. La sotana s'havia de vestir fins i tot en els viatges a l'estranger.²²² Un altre punt ben posttridentí és la forma com es parla de la castedat sacerdotal.²²³ L'epígraf és en castellà, però els articles són exposats en llatí.

Els canvis dels temps, i sobre tot els canvis de mentalitat no incideixen gaire, perquè encara se prohibeixen espectacles com els toros, futbol, etc. No poden acceptar invitacions a primeres comunions, noces. Tampoc poden anar a les platges públiques, ni conduir motocicletes sense permís del bisbe. Hi ha encara dues prohibicions, que sociològicament hom podria considerar ocioses i inútils. La primera és la de no excedir-se en la velocitat i la segona no fumar pels carrers.²²⁴ El sínode de 1659 havia prohibit als laics fumar dins les esglésies.

Passam per alt el que es refereix al papa, al bisbe, a la cúria diocesana,²²⁵ i espipellam un poc en la descripció del ministeri parroquial.²²⁶ Se mostra una detallada i a voltes delicada atenció pastoral. Començar per aplicar criteris més pràctics i moderns, com sectoritzar la parròquia,²²⁷ mostrar atenció a les *ovelles esgarriades*,²²⁸ l'organització de Caritas,²²⁹ atenció amb els treballadors de la parròquia,²³⁰ preocupació pels malalts. No manca l'atenció al saló parroquial i a la classificació moral de les pel·lícules.²³¹

Quant als instituts **religiosos** se diu que els preveres diocesans no just han de divulgar la seva utilitat. Això ja es sabia, sinó també han de mostrar la seva dignitat.²³²

Hi ha una clàusula sobre una nova realitat, els Instituts seculars.²³³

---

220 53-54.
 221 54-55.
 222 Article 23, 55.
 223 56.
 224 56-57.
 225 59-67.
 226 67-74.
 227 69.
 228 69-70.
 229 69.
 230 69.
 231 70.
 232 78-81.
 233 82.

La part dedicada als **seglars** comença amb un combat aferrissat contra la blasfèmia i segueix contra l'afany d'enriquir-se a tota costa.²³⁴ Són dos mals vells. El segon devia caracteritzar els anys del primer creixement del turisme, amb les improvisacions d'empreses i amb la multiplicació de fraus que caracteritzen les economies poc sòlides i menys serioses.

Entre els vicis a combatre, hi ha el de la inmodèstia, que cada any solia encoratjar els bisbes a escriure notes sobre els vestits de bany, per tal se fessin acomplir les lleis donades per l'Estat Espanyol.

Hi ha unes normes de justícia social que tenen més volada. Proclama que a més del contracte de treball, segons el qual s'estipula una remuneració, hom tingui davant els ulls el contracte de societat, per tal de participar en els beneficis i en el domini de l'empresa. Completa aquesta reflexió una exhortació als empresaris catòlics, de manera que facin evolucionar l'empresa de mode que pugui ser considerada com un fruit assolit pel cristianisme,²³⁵ amb implícit rebuig del socialisme.

Altres normes de vida se refereixen als espectacles, a les lectures, als que festegen i s'acaba recomanant el rosari i els exercicis espirituals, i a la qualitat dels professionals catòlics. Sembla una anivellació d'aspectes de la vida que ajuda a devaluar el que poden ser valors generalment reconeguts entre els cristians.²³⁶

Aquest capítol promulgat quan ja s'havia convocat el concili Vaticà II és teològicament molt pobre, si el comparem amb la volada dels inicis del tractament del mateix tema que trobam en el sínode de 1932.

No presenten aspectes nous les directrius sobre l'Acció Catòlica, que es manté fortament centralitzada.²³⁷ Res no es diu que pugui fer besllumar la crisi dels "Cursillos de Cristiandat", com tampoc apareix ni el nom de les Congregacions Marianes, de les associacions dels Ordes religiosos, etc.

Quant a organismes diocesans, diguem que Caritas cobra una gran importància.²³⁸ Més endavant s'esmenten algunes institucions molt importants aleshores, sobre la promoció de la vivenda social,²³⁹ etc. Però també s'ignora l'obra assistencial i social dels instituts religiosos, particularment els femenins, que des de més d'un segle eren a la frontera de la pobresa. Dins el llibre III, parlarà de l'Obra diocesana de Migració.²⁴⁰

---

234 82.

235 84

236 84-85.

237 87-92.

238 89.

239 93.

240 139.

Enciso fou creatiu i pioner a Mallorca amb la promoció de la cooperació del bisbat amb les esglésies del tercer Món. Per això és una novetat que se parli de les obres missionals.²⁴¹ Però simultàniament ignora els centenars de mallorquines i mallorquins que ja feien això des de sempre, a través dels instituts religiosos.

Arribats al **Tercer Llibre** solament crida l'atenció que a la confirmació²⁴² hi dediqui una extensió una mica inferior a la que s'ha consagrat al baptisme. I aquí hi ha un fet nou, com és ara que se consideri la confirmació dels adults. La societat ja havia canviat, i la immigració presentava nous casos. És important el fet que s'urgís a les escoles de formació prematrimonial que se donàs una instrucció preparatòria per a la confirmació.

Quant a l'eucaristia no sabem veure especials novetats i sí coses ben velles i alguna obsoleta, com és ara el manteniment del bitllet de Pasqua,²⁴³ exigència que era almenys en tensió en la prescripció següent, que volia servir la llibertat dels fidels en la comunió.

Quant al matrimoni s'estableix el funcionament permanent a Palma de l'Escola de Preparació per al Matrimoni,²⁴⁴ opció que suposava una gran presa de consciència de les noves circumstàncies de la societat.

Quan el problema començava a ser el de donar estabilitat a la unió matrimonial, encara hi ha un recordatori d'un escrit de la Nunciatura, sobre el fet que els catòlics que se casen just civilment són apòstates.²⁴⁵

A la part que tracta dels llocs i **temps sagrats**, se fa memòria de les funcions de la Comissió diocesana d'Art Sagrat.²⁴⁶

Hi ha normes molt restrictives sobre els aparells moderns, de mode que l'ús del magnetòfon és declarat il·lícit en els actes litúrgics.²⁴⁷

Una qüestió que començava a moure's és la d'una certa participació en la missa. Per això, a partir de la missa de les nou dels diumenges i dies festius hi haurà algú que dirigeixi aquesta participació. S'acaba amb la predicació durant la missa i amb les pràctiques devocionals durant la seva celebració.²⁴⁸

---

241 92-93.
 242 98-99.
 243 104. Cfr. *Llengua i catecisme* 107.
 244 110-113.
 245 111.
 246 115.
 247 120.
 248 121.

Se promou el cant de Vespres els diumenges i festes.²⁴⁹

La formació dels directors de cors parroquials, l'actuació dels cors mixtes, són regulats per exigents mesures de Roma i de la Comissió diocesana de Música Sagrada.²⁵⁰

Finalment, hi ha d'haver una retribució decent als escolans i altres servidors de les esglésies.²⁵¹

Les normes sobre la catequesi presenten poques novetats.²⁵² La principal és que queda per sempre sepultat el Catecisme elaborat a Mallorca, a partir de les traduccions de del P. Diego de Ledesma, en el s. XVI i del dels PP. Jerónimo de Ripalda i Gaspar Astete, en el s. XVII, refosos pels Mns. Antoni Roig i Rexart i Antoni Evinent, a principis del s. XIX, per manament del bisbe Bernat Nadal. El substitueix el Catecisme anomenat Nacional, *que oportunamente se traducirá al mallorquín; mientras no exista esta traducción, se seguirá el catecismo diocesano en lengua mallorquina.*²⁵³

Unes referències a les missions populars²⁵⁴ sense gaire novetats, precedeixen les normes sobre el Seminari i l'Obra per fomentar les vocacions sacerdotals²⁵⁵ –no s'inclouen expressament les religioses--. Aquesta Obra era ja més necessària que en 1932, tot i que aleshores el Sínode en va parlar.²⁵⁶

Les normes escolars²⁵⁷ se corresponen amb la legislació de l'època, que afavoria legalment la presència dels ministres de l'Església i l'establiment d'escoles de titularitat eclesiàstica, tot i que econòmicament l'Estat no aportava quantitats apreciables. Se parla dels directors espirituals, dels professors de religió, etc.²⁵⁸

Quant als mitjans de comunicació se mostra un gran interès per a ells, però això no fa baixar el llistó dels controls i de les censures. Basti llegir el títol del cap. XXIV: *De la censura i prohibició de llibres*,²⁵⁹ capaç de desencoratjar a qualsevol. S'ha de celebrar la jornada de la premsa i de la informació de l'Església, un dia tan carregat ja com el de St.

---

249 121.

250 122.

251 122.

252 127-129.

253 127, art. 379, §§ 2 i 3.

254 131.

255 132.

256 J. MIRALLES: *Synodus Dioecesis maioricensis*, 1932, n.º. 165.

257 133-135.

258 135.

259 136.

Pere.²⁶⁰ Se recomana la federació de les sales de cinema. I també se vigila la publicitat sobre els espectacles.²⁶¹

La delegació Diocesana de Cinema i Radiodifusió i l'emissora *Nuestra Señora de la Salud*²⁶² són de creació recent. Aleshores era recent l'emissió generalitzada de la televisió a l'Estat Espanyol.

Sobre els béns de l'Església, el sínode dona força directrius.²⁶³ Ressaltam el fet que hom volgués assolir un dels trets del cristianisme, que és la solidaritat i la igualtat. Això s'aplica a les parròquies. Per a tal efecte se crea un fons de compensació, per atenuar les diferències entre les que tenen més entrades i les que a penes en perceben.²⁶⁴

Finalment, cosa insòlita, el bisbe Enciso posa el Sínode sota la protecció de la Mare de Déu de Lluc, tant en l'edicte de convocació, com en el decret de la promulgació²⁶⁵

4.- El Vaticà II i el Sínode de 1998-1999

És evident que el sínode convocat pel bisbe Teodor Úbeda ha seguit un procés totalment diferent dels anteriors. No hi entrarem, perquè ens correspon fer història. El Sínode ha anat fent les seves opcions teològiques que, d'acord amb el Vaticà II, són pastorals. D'acord amb aquestes opcions, sorgiran les derivacions que canalitzaran la vida de l'Església Catòlica a Mallorca en l'immediat futur.

5.- Llista dels sínodes mallorquins

Data	Bisbe	Imprès
1250	De Torrella	No.
126?	De Torrella	Nebot, BSAL, 13.
1266	De Torrella	Nebot, BSAL, 13.
1269	De Morella	Nebot, BSAL, 13.
1270	De Morella	Nebot, BSAL, 13.
1271	De Morella	Nebot, BSAL, 13.
127?	De Morella	Nebot, BSAL, 13.
1385	Cima	Villanueva, XXII.
1395	De Prades	Villanueva, XXII.
1562	Arnedo	No.
1567	Arnedo	No.
1577	Vic i Manrique	Just convocat. No.
1588	Vic i Manrique	1589.

260 137.

261 138.

262 138.

263 139-147.

264 141.

265 17 i 49. L'oració pel sínode de 1999 no ha estat tan clara.

1592	Vic i Manrique	1592.
1597	Vic i Manrique	1597
1611	Bauçà	1611
1619	Bauçà	1620.
1636	De Santander	1636.
1659	Escolano	1660, Madrid.
1677	Cotoner	No.
1691	D'Alagó	1692.
1932	Miralles	1933.
1959	Enciso	1959. Barcelona.
1998-1999	Úbeda	En curs de celebració.

Amb aquesta panoràmica molt ràpida podem tancar aquesta aproximació a la història dels sínodes mallorquins. Indubtablement, els primers de cada època contribuïren a implantar la disciplina establerta en cada Concili. Els dos darrers ja hagueren de fer front a noves realitats, comptant amb el propi esforç. Arribat el concili Vaticà II, l'església de Mallorca més que trobar-se guarnida amb una raonable preparació, es va sentir afeixugada i desorientada perquè acabava d'optar per ordenar molts de materials que, de sobte foren universalment reconeguts com a obsolets. el post-concili va ser més una ruptura que una evolució. Què ha suposat aquest endarreriment?, encara no és bo d'avaluar, tot i que certes estadístiques són conegudes però les dades sociològiques mai no basten per a fer història.

RESUMEN

La historia de los sínodos de Mallorca y Menorca es común durante los siglos XIII -XVII. La primera época refleja la disciplina eclesiástica establecida por el concilio de Letrán IV (1215), que derivó también hacia una legislación más dura para los judíos. Los problemas de conservación y accesibilidad de los textos impiden fijar el número y la datación de algunas asambleas sinodales. La etapa posterior al concilio de Trento perdura hasta 1959, sea por la teología, sea por la disciplina eclesiástica y también por la relación de la Iglesia y de los católicos del mundo. El grave problema de los *xuetes* se ignora, porque quedó en manos de la Inquisición. De los sínodos que no se editaron, no hemos podido encontrar rastro alguno. La monarquía borbónica y los primeros decenios del régimen liberal obstaculizaron la celebración de los sínodos, de manera que se crea un vacío entre 1691 y 1932.

SUMMARY

The history of the synods of Mallorca and Menorca are common during the XIII-XVII Centuries. The first period reflects the ecclesiastical discipline established by the council of Lateran IV (1215), that also inclined towards a harder legislation for the Jews. The problems of maintenance of the texts and their accessibility prevent us from fixing the number and the date of some council assemblies. The later stage at the council of Trento lasted until 1959, due to the Theology, the ecclesiastical discipline and also the relationship of the Church and the Catholics with the world. The grave problem of the *xuetes* is ignored, because it remained in hands of the Inquisition. It was impossible to find any traces of the synods that never were published. The monarchy of the Bourbons and also the first decades of the liberal government obstructed the celebration of the synods, that is why there is a void between the years 1691 and 1932.